

Wie ben ik?

THEMA: GENDER

Onder Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

06 **SCHEPPING** GOD HEEFT MIJ ZO GEMAAKT (?) > 14 **ERVARINGEN** 'LAAT VERHAAL VAN TRANSGENDER GEWOON BESTAAN' > 24 **ONTMOETING** KORNELIS BLOK, KOPPIGE OPTIMIST > 30 **ONDERZOEK** PASTORAAL BEZOEKERS

06 **OPINIE**

God heeft mij zo gemaakt (?)

'Mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen', citeert het ene gemeentelid. 'Maar God heeft mij zo gemaakt', antwoordt zijn transgender broeder. Beiden beroepen zich op Gods schepping, beiden komen ergens anders uit. Is er een brug te slaan? 'Ik denk dat het zinvol is om de scheppingsordening niet als een statische, voor altijd vastliggende mal te zien', schrijft Hans Schaeffer. 'Dat blijkt onwerkbaar.'

10 **OPINIE**

Gods verhaal heeft nooit zonder de gemarginaliseerden gekund

Iedereen praat tegenwoordig over gender. Transgender, genderneutraal, gender queer, genderidentiteit, genderexpressie, LHBTQIAP+... Is dat niet veel te verwarrend? Frans Blokhuis denkt dat het wel meevalt. Sterker nog, hij hoopt dat we het nog meer over gender gaan hebben. Want het is nodig. Zwijgen over genderdiversiteit en seksualiteit werkt verwarrend en isolerend.

20 **EYEOPENER**

God geeft wijsheid, geen instructies

Hoe maak je keuzes in het leven? En hoe weet je of je de goede keuzes maakt? Anders gezegd: hoe weet je of je daarin Gods wil doet? Vraag God om wijsheid en Hij zal het geven, zegt Jakobus. Ja, maar hoe dan? Er klinkt zelden een stem uit de hemel.

24 **ONTMOETING**

'Ik ben een koppige optimist'

Milieudeskundige Kornelis Blok houdt van data. De helft van de week is hij hoogleraar duurzame energie aan de TU Delft, de andere helft werkt hij als wetenschappelijk directeur voor het door hemzelf opgerichte adviesbureau Ecofys, dat bedrijven, overheden en milieuorganisaties adviseert. 'Ik zeg: liever een zuinige douchekop dan een minuut korter douchen.'

28 **JEUGDWERK**

Onzekere jongeren missen bezielde volwassenen

Dit voorjaar werden er twee onderzoeken gepresenteerd die zijn uitgevoerd onder christelijke jongeren. Eén van EO BEAM en Alpha-Youth naar geloofstwifels onder jongeren, en één van de EH over hoe jongeren naar zichzelf en de toekomst kijken. Beide onderzoeken roepen de vraag op of jongeren wel contacten hebben met volwassenen die hun het geloof voorleven.

30 **PASTORAAT**

Gemeenteleden verlangen naar persoonlijker contact

In veel kerken worden pastoraal bezoekers ingeschakeld. Maar bereikt deze werkwijze wat ze beoogt? En wat is de kwaliteit van het pastoraat? Gerry Bos-Kaptein onderzocht deze vragen in een NGK-gemeente (1000 leden) en een GKv-gemeente (500 leden). Ze publiceert in *OnderWeg* enkele resultaten.

14 INTERVIEWS

'Laat het verhaal van een transgender nu gewoon bestaan'

Als christenen belijden we dat we verlossing en vernieuwing van ons leven nodig hebben, zegt predikant Marc ten Brink, die een zelfhulpgroep voor transgenders in het leven riep. 'Waarom zou de transitie die iemand doormaakt als transgender niet de belichaming van die verlossing kunnen zijn?' De transgenders Jonathan Top en Luuk vullen Ten Brinks verhaal aan met hun eigen ervaringen.

EN VERDER:

- 4 **Praktijklokaal**
- 9 **Nieuws**
- 9 **Colofon**
- 12 **Redactioneel** Leendert de Jong
- 18 **Stimulans**
- 19 **Column** Eline de Boo
- 27 **Column** Maarten Verkerk

Stockbeelden: RyanJLane/iStock (pagina 1); neufal54/Pixabay (pagina 5); taa22/Shutterstock (pagina 6-7); Oleh_Slobodeniuk/iStock (pagina 8); nito100/iStock (pagina 14); keskieve/Pixabay (pagina 18); Keem Ibarra/Unsplash (pagina 20); Tracy Scollon/Lightstock (pagina 29); Image Source/iStock (pagina 31).

Bang

Ik ben opgegroeid als een jongen. Toen ik werd geboren, waren er roze muisjes, want blauwe bestonden nog niet. Ik speelde met Lego, maar ik had wel een tijdje een pop (met dezelfde naam als mijn buurmeisje). Ik bouwde hutten en schoot met een zelfgemaakte pijl en boog. Dat deed ik in de grienden, met jongens, soms ook met meisjes. Springtouw deed ik eerst niet. Hoewel ik zei dat het voor meisjes was, had dat meer te maken met het feit dat ik het niet meteen kon. Maar vanaf groep 7 en 8 (klas 5 en 6 heette dat toen) sprong ook ik door het touw, net als de rest van de klas. De rolverdeling tussen mijn vader en mijn moeder was heel duidelijk: mijn moeder werkte thuis, mijn vader buiten de deur.

Nu ben ik een man, maar ik ben geen houthakker, zeg ik dan. De overdreven commercie van inmiddels ook blauwe muisjes en roze kaarten en het nadrukkelijke m/v-onderscheid dat de media vaak maken, glijden langs mij heen. Maar, niet langs iedereen. Daarvoor zijn commercie en media te formerend en normerend. Misschien ben ik zelf ook naïef over dat langs me heen glijden. Wat is een man? Wat is mannelijk? Wat is vrouwelijk?

Wat gebeurt er met u als u die vragen leest? Waar mensen voelen dat er aan orde wordt geknaagd, steekt de angst voor chaos de kop op. Deze angst is één van de sterkste krachten in de mens, maar ze camoufleert zichzelf op allerlei manieren. We hebben vaak niet door dat we bang zijn. Ik tenminste niet. Maar angst verraadt zich door haar heftigheid, kracht en buitensporigheid. Pas toen ik merkte dat ik misschien wel bang was voor dit onderwerp, en dat voor mezelf benoemde, kon ik gaan meelevens, luisteren en denken.

Wat is een man? Wat is mannelijk? Wat is vrouwelijk? Gelukkig hoefde ik het grootste deel van mijn leven geen antwoord op die vragen te geven. Maar dat geldt niet voor iedereen. Voor sommige mensen zijn deze vragen altijd actueel, vaak urgent en soms van levensbelang. Het is iets wat mensen heel diep raakt en met de huidige genderdiscussie kan dat aspect snel vergeten worden. Ik wil u daarom vragen om met deze gevoeligheid dit nummer over gender in te stappen. Niet om antwoorden te vinden, maar om samen onderweg te gaan met degene die het antwoord is.

Ik wil u daarom vragen om met deze gevoeligheid dit nummer over gender in te stappen. Niet om antwoorden te vinden, maar om samen onderweg te gaan met degene die het antwoord is.

**Pieter Kleingeld, redacteur
OnderWeg**

Boeken voor Afrika

De markt voor theologische boeken is klein geworden. Zoiets merk je als je zulke boeken kwijt wilt: antiquariaten hebben er weinig tot geen belangstelling voor. Maar in Zuid-Afrika zijn ze gewild. In een recente uitgave van *Naast*, het blad voor mission binnen de GKV, was er aandacht voor het werk van ds. Jopie van der Linden. Hij ging om gezondheidsredenen vroegtijdig met emeritaat, maar is volop actief in het digitaal beschikbaar

Webtips

- verreanaasten.nl/naast (zie het nummer van januari 2018)
- www.refstudycentre.com/sorsa?lang=nl
- www.christianstudylibrary.org

maken van studiemateriaal voor zendingen en studenten. Dat doet hij in het Reformational Study Centre. En hij kan theologische boeken goed gebruiken. In de GKV Amersfoort-Oost is de uitdaging om 'Zuid-Afrika' van boeken te voorzien opgepakt door At van Donkelaar: hij haalt overal boeken op. Hij werkt daarbij samen met ds. Harm Boiten. Hun primaire focus ligt op bibliotheken van overleden predikanten. Van Donkelaar: 'Prachtige boeken die dreigen naar de papiervernietiger te gaan, krijgen nu een tweede leven. De eerste actie was het verzendklaar maken van de oude bibliotheek van ds. J.J. Arnold, die is overleden in 2008. Het was zo veel, de dozen waren op, we hebben de eerste lading dus maar los achter de voordeur gestapeld.' De ingezamelde boeken worden gecontroleerd en als het nodig is gerepareerd door At van Donkelaar. Daarna worden ze verzonden

At van Donkelaar bij de vele dozen met boeken die worden ingezameld. (beeld Johan Paalvast)

naar Zuid-Afrika.

Het studiecentrum van ds. Van der Linden heeft aangegeven waar vooral belangstelling voor is. Op dit moment is er dringend behoefte aan delen van de commentaren op het Nieuwe testament onder redactie van dr. J. van Bruggen.

Gemeenteopbouw via toneel

De samenwerkingsgemeente van Deventer (CGK, NGK, GKV) werd hier onlangs genoemd vanwege de ingebruikname van een nieuw kerkgebouw. Nu komt de gemeente opnieuw in het nieuws. Binnenkort staan leden van de gemeente namelijk in de plaatselijke schouwburg met een toneelstuk. Het is een gemeenteproject om gemeenteleden op een andere manier dan gebruikelijk bij elkaar betrokken te laten raken. Aan het toneelstuk doen 28 acteurs mee, in de leeftijd van 13 tot 71 jaar. De opvoering van het toneelstuk is tegelijk een cadeau voor de stad Deventer, die 1250 jaar bestaat. Het toneelstuk gaat over Leonardo Da Ventria, een mysterieuze handelsreiziger die overal in de kleurrijke Hanzestad Deventer zijn sporen nalaat. Iedereen is nieuwsgierig naar wat De Venter, zijn Nederlandse naam,

in zijn mars heeft, want dat zou zomaar iets van grote waarde kunnen zijn. Maar is deze bijzondere marskramer wel te vertrouwen?

Verkoopt hij geen rommel? Ondertussen komt er een zoektocht op gang die leidt tot hilarische situaties. De voorstelling geeft

Leonardo Da Ventria ofwel De Venter (rechts) tijdens de repetities. (beeld Bart Kamps)

een 'vette knipoog' naar het verleden van de stad. Bekende figuren uit Deventer spelen een belangrijke rol, zoals Geert Grote, waarbij verleden en heden door elkaar lopen.

Het toneelstuk is geschreven door Gijs van Houwelingen en zijn vader, Frans van Houwelingen, de kinderboekenschrijver. Gijs

van Houwelingen: 'Met deze voorstelling willen we laten zien dat we als kerk een levende gemeenschap vormen in Deventer. We willen genieten van elkaars talenten en daarmee de onderlinge contacten en de betrokkenheid tussen gemeenteleden van verschillende leeftijden bevorderen.' De voorstelling is op 16 juni.

Webtips

- www.deventerschouwburg.nl/programma/de-venter
- www.facebook.com/voorstellingdeventer
- www.instagram.com/voorstellingdeventer

NGK Hattem daagt jongeren uit

De NGK Hattem werkt aan een nieuwe opzet van het jongerenwerk. Volgens die gemeente willen kerken vaak wel veel aan jongeren aanbieden (de uitnodiging), maar weinig van hen vragen (de uitdaging). Dat maakt het jongerenwerk knus, maar tegelijk belemmert zo'n benadering de groei en zorgt ze voor stress bij de jeugdwerkers. De NGK Hattem gaat daarom op een andere manier werken, onder de naam #Durfte. De hoop is dat dit jongerenpro-

gramma in heel Hattem vrucht draagt: 'Dan denken we aan jongeren, kerkelijk en niet-kerkelijk, die met elkaar optrekken rondom hun gedeelde interesses. En die daarbij tegelijk iets betekenen voor de wereld om hen heen en God meer leren kennen.' In het programma zijn twee woorden belangrijk: uitnodiging en uitdaging; steeds gaat het om een balans tussen beide. Bij uitnodiging kan gedacht worden aan aandacht, geborgenheid, aanmoediging en rust; bij uitdaging aan inzet,

grenzen, feedback. Beide woorden geven volgens de werkgroep de grondtonen aan van 'hoe God met zijn kinderen omgaat om hen tot bloei te brengen'.

De nieuwe aanpak kan volgens de initiatiefnemers overigens evengoed gebruikt worden in andere situaties dan het kerkelijk jongerenwerk, bijvoorbeeld in de thuissituatie. Inmiddels zijn er twee #Durfte-groepen gevormd; het programma zal nog verder uitgebreid worden.

En verder

...konden mensen in de Ichthuskerk (GKv) in Den Haag – net als op de eerste pinkstermorgen in Jeruzalem – de grote daden van God horen in hun eigen taal, aan de hand van de geloofsbelijdenis in twaalf talen. In de Pelgrimkerk (NGK) in Ede ging het iets anders: daar klonk Johannes 3:16 in twaalf talen. Horen hoe dat klinkt? Ga naar goo.gl/QCasGz of goo.gl/Jvx8nd;

...heeft Bijbelklas 2 van de NGK Amersfoort-Zuid op een voetbalveld uitgemeten hoe groot de ark van Noach was. De conclusie van de kinderen was helder: 'De ark was langer dan het voetbalveld, maar niet breder.' Om precies te zijn: 135 meter lang en 22,5 meter breed, of in Bijbelse taal: 300 el lang, 50 el breed, met drie verdiepingen, één deur en één raam;

...was ook de Bijbelklas van de GKv Capelle-Zuid/West actief. De deelnemers daarvan maakten een boekenlegger voor de aftredende ambtsdragers, als dank voor hun goede werk in Christus;

...hebben veel gemeenten het samen eten ontdekt als middel om met elkaar in contact te komen. In de GKv's van Haren en Zuidhorn ontstond in dat kader misschien wel een nieuwe trend: daar maakten jongeren een maaltijd klaar voor de ouderen in de gemeente. Deze mooie manier om met elkaar in contact te komen werd georganiseerd vanuit de jongeren zelf. De waardering ervoor was in beide gemeenten groot.

Scheppingsordening en gender

God heeft mij zo gemaakt (?)

‘Mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen’, citeert het ene gemeentelid. ‘Maar God heeft mij zo gemaakt’, antwoordt zijn transgender broeder. Beiden beroepen zich op Gods schepping, beiden komen ergens anders uit. Is er een brug te slaan?

tekst **Hans Schaeffer**

Hoewel de kerk in theorie natuurlijk gastvrij is en haar deuren altijd heeft openstaan, blijkt het er voor transgenders, homo's en anderen zonder duidelijke heteroseksuele mannen- of vrouwenidentiteit soms knap lastig. Deze mensen worden lang niet altijd serieus genomen. Dit nummer wil proberen om allerlei stemmen serieus te nemen en te laten uitspreken. Dat is lastig, omdat veel mensen direct hun mening paraat hebben. Sommigen vinden homoseksuele relaties onnatuurlijk en raar, en vinden het verwarrend als in de klas van hun kind gedaan wordt alsof je nog moet uitvinden of je man of vrouw bent. Anderen

raken juist vervreemd van de kerk omdat hetero-zijn de enige mogelijkheid is. Wat het daarnaast lastig maakt, is dat niet alles wat bestaat zonder meer mooi, goed, waar, Bijbels, gereformeerd of passend bij God is. In veel gevallen zijn we het daar wel over eens: niemand noemt een gebroken been of een verwoestende tsunami goed. Maar hardop de vraag stellen of transgenders en homo's onderdeel zijn van Gods goede schepping, dát is vragen om moeilijkheden. Een theologische reflectie op het thema gender vergt dan ook moed. Of je nu voor of tegen iets bent, al snel breekt een storm van verontwaardiging los.

Twee lastige punten dus: we hebben al een mening over gender en theologische reflectie raakt al snel gevoelige snaren. Toch wil ik een poging tot theologische reflectie doen. Concreet: wat houdt het begrip schepping in en wat kan dat ons zeggen bij het thema gender?

Tranen

In de eerste hoofdstukken van Genesis wordt verteld dat God hemel en aarde uit niets schiep, maar dat de schepping in zonde viel en verstoord raakte. De hele schepping zucht onder de gevolgen hiervan.

In de eeuwen daarna heeft Gods volk

Mensen zonder duidelijke heteroseksuele mannen- of vrouwenidentiteit kunnen het knap lastig hebben in de kerk.

deze scheppingsberichten gehoord, overdacht en doorgegeven. In veel psalmen en andere wijsheidsliteratuur tref je scheppingsmotieven aan, evenals bij profeten als Jesaja en Amos. Dat gebeurt vooral in situaties waarin chaos dreigt. Als het kwade lijkt te overwinnen en de toekomst uitzichtloos is, roept men de schepper te hulp of spreekt God zelf van zijn alomvattende macht.

In het Nieuwe Testament zien we dat de scheppingsmotieven worden betrokken op Jezus. Hij is het Woord waardoor alles geschapen is (Johannes 1), Hij heeft de macht over wind en water, ziekte en zondenvergeving. Jezus van Nazaret blijkt de Christus, die de gevallen wereld

verzoent met God en de macht heeft haar te herstellen. Christus zal de wereld uiteindelijk tot haar doel brengen. Door de Geest wordt deze wereld herschapen tot een nieuwe volmaaktheid. Dan zal alle kwaad verdwijnen en worden onze tranen voorgoed verleden tijd. Schepping is in de Bijbel niet iets van het verleden alleen. Geloven in de schepper is vertrouwen dat Hij het is die ons kan redden, hoe onwaarschijnlijk het soms ook lijkt. Omdat God het is die alles uit niets tot aanzijn heeft geroepen, is Hij in staat om ons te verlossen van zonde en kwaad, onrecht en vernedering. Onze gebroken en soms vijandige werkelijkheid schepping noemen, is echt een

geloofsbelijdenis (zie ook Zondag 10, Heidelbergse Catechismus).

Broek

Er is dus sprake van een ingewikkelde situatie. Onze werkelijkheid is schepping, maar tegelijk gebroken schepping. We kunnen de gevolgen van de zondeval nooit volledig uitwissen. Leerlingen van Jezus hopen op Gods verlossing, maar nemen tegelijkertijd hun eigen verantwoordelijkheid zo serieus mogelijk. Als we het over mensen hebben, wringt dat nog meer. Ook wij zijn geschapen, en tegelijk is elk van ons gebroken schepping. In elk mensenleven komt deze dubbelheid op de één of andere manier naar voren.

Vaak wordt het woord 'scheppingsordening' gebruikt om onze omgang met onszelf, de wereld en onze medemensen te sturen. Mannen moeten passen in hun man-zijn, vrouwen in hun vrouw-zijn en de mens in zijn of haar mens-zijn. We moeten ons voegen naar onze schepselmatige positie en ordening: dat is Gods wil met de schepping.

Het is echter onmogelijk om voor altijd vast te leggen wat man-, vrouw- of mens-zijn precies inhoudt. Mag een man geen lang haar dragen? Mag een vrouw geen broek aan? Mag een vrouw niet betaald werken? Moeten mannen altijd stoer en sterk zijn?

Het is denk ik zinvoller om de scheppingsordening niet als een statische, voor altijd vastliggende mal te zien. Dat blijkt onwerkbaar. Bekijk het eens vanuit Gods eigen zorg voor de schepping, dan ontstaat ruimte en groei.

Korfballen

God geeft ons van alles: een lichaam, een verstand, een gemeenschap om ons heen, een traditie van eeuwen, de Schrift enzovoort. Ook mijn man-zijn is zo'n gegeven. Maar dan wel *mijn* man-zijn: in de 21ste eeuw, heteroseksueel, echtgenoot, vader, werknemer aan een onderwijsin-

stelling. Hier en nu mag ik met wat God mij geeft eerlijk en verantwoord omgaan. Ik kan het niet meer maken om mijn gedrag simpelweg te verantwoorden met: zo zijn mannen nu eenmaal. Ik heb de morele plicht om mijn man-zijn bewust vorm te geven. Ik kies er daarom voor om niet zestig uur per week te werken, maar de tijd te nemen om bij het korfbal- len van mijn dochter te kijken. Dat God mij geschapen heeft als man be- tekent in onze tijd: ik heb de invulling van mijn man-zijn te verantwoorden. Meer dan vroeger zijn er allerlei opties. Die zijn niet per definitie slecht, hoewel het wel een extra last met zich meebrengt: ik ben gedwongen te kiezen. Ik mag niet zomaar een bepaald cultuurpatroon van mannelijkheid volgen. Dat is soms lastig. In die zoektocht naar man-zijn sta ik echter niet alleen. Ik heb een kerkge- meenschap om mij heen en kan me laten leiden door de Schrift en een traditie van eeuwen.

Snelle antwoorden

Wie worstelt met haar of zijn gender of seksuele geaardheid, heeft het niet makkelijk. Maar voor zover we weten, is dat nooit anders geweest. Homo's had- den het vroeger niet makkelijker dan nu. De zoektocht is wel anders geworden. Maatschappelijk gezien is er veel meer mogelijk en min of meer geaccepteerd. In seksueel opzicht *niet* als homo leven is juist veel minder gewoon geworden. Het probleem van de kerk is dat we dach- ten dat er snelle antwoorden waren op

>> Ik mag niet zomaar een bepaald cultuurpatroon van mannelijkheid volgen <<

Ik ben zoals ik ben en ik geloof dat God mij heeft geschapen. Maar dan begint het pas.

allerlei lastige vragen. Dat het voor iede- een die het gewone leefpatroon volgde wel makkelijk was. Hetero, getrouwd, man/vrouw: dan is het plaatje helder. Homo's en transgenders: dat hoorde niet, dat was zondig.

Nu merken we dat dat niet zo is. Ge- trouwd zijn is niet eenvoudig, getrouwd blijven evenmin. Gewoon vrouw zijn of man zijn is dat ook niet. We kunnen niet eenvoudigweg in een scheppingsorde- ning stappen en doen alsof alles duidelijk is. Sommige homorelaties in liefde en trouw zijn een betere afspiegeling van Gods liefde dan menig huwelijk...

Nog-niet-weten

Voor alle christenen, in welke catego- rie ze zich ook plaatsen, geldt dat het simpele beroep op 'God heeft mij zo ge- maakt' niet het laatste woord mag zijn. Je mag ermee beginnen. Ik ben zoals ik ben en ik geloof dat God mij – net als de hele werkelijkheid – heeft geschapen. Maar dan begint het pas. Hoe mag ik (en moet ik) met Gods hulp mijn leven vormgeven? Het komt erop aan als christenen samen

een weg te gaan, de trage vragen uit te houden en snelle antwoorden te vermij- den.

Gemeenten die rond homoseksualiteit en gender een gemeenschap vormen waarin liefde en gerechtigheid gezocht en belichaamd wordt, geven een krach- tig getuigenis. Jezus' leerlingen zoeken liever langer met elkaar dan dat ze terug- vallen in zogenaamd duidelijke ordenin- gen van man- en vrouw-zijn.

Dit themanummer laat zien dat zoeken en nog-niet-weten de kerk beter past. We weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt. Precies daarom, schrijft de apostel, hoe- ven we ons niet langer te laten leiden door onze eigen wil. Elk van ons moet haar of zijn zondige wil doden door de Geest. Door Hem geleid zijn wij kinderen van God, delend in Christus' lijdën en heerlijkheid (Romeinen 8:22, 12-17).

Hans Schaeffer is docent praktische theologie aan de TU Kampen, hoofd onderzoek van het Praktijkcentrum en redacteur van *OnderWeg*.

Hoogleraren onderscheiden

Tijdens de alumnidag van de TU Kampen kregen vier hoogleraren een koninklijke onderscheiding: Mees te Velde, Frank van der Pol, Kees de Ruijter en Barend Kamphuis. Ze zijn allen benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Toekomst stadskerken

In het *Nederlands Dagblad* wordt diaconaal dominee Derk Stegeman geïnterviewd over de krimp van grote (PKN-) stadskerken. Hij noemt de situatie kritisch. 'Misschien hebben we in 2025 geen kerk meer.' Maar door zijn werk ervaart hij dat de kerk ook impact kan hebben buiten haar grenzen en leden om. 'Bij Stek, een stichting voor kerk en stad in Den Haag, werken bijna duizend vrijwilligers, van wie naar schatting meer dan de helft niet kerkelijk betrokken is. Maar ze weten allemaal waar Stek voor staat. Als we met de ogen van God kijken, is niet het eerste dat we proberen te zien of iemand lidmaat van een kerk is.'

Kritiek op beoordeling bekeerlingen

Stichting Gave uit in een open brief aan staatssecretaris Harbers van asielzaken scherpe kritiek op de IND. Volgens Gave wordt de geloofwaardigheid van vluchtelingen die christen zijn geworden 'onzorgvuldig en ondeskundig' beoordeeld. Gave krijgt enkele keren per week het verzoek om ondersteuning voor vluchtelingen die christen zijn geworden en waarvan de IND oordeelt dat dit niet geloofwaardig is. Via advocaten en vrijwilligers blijkt dat deze mensen ook worden vastgezet in detentie om te worden teruggestuurd naar het eigen land.

Geschiedenis universiteit Kampen

Historicus Wim Berkelaar en hoogleraar geschiedenis George Harinck schreven *Domineesfabriek*, over de geschiedenis van de TU Kampen. Duizenden predikanten werden er opgeleid. De auteurs gaan onder meer in op verwetenschappelijking, cultuurkritiek, democratisering, kerkscheuringen en mondigheid van kerkleden.

Komen en gaan

Afscheid van de Gkv Ommen wegens emeritaat: ds. T. Wendt.
Afscheid van de NGK Amstelveen wegens vertrek naar Wezep: ds. C.J. van Rhijn.
Intrede in de Gkv Assen-Kloosterveen (Het Lichtpunt): kandidaat B. Dubbink uit Velp.
Beroepbaar in de Gkv: ds. G. Zomer te Houten, die om gezondheidsredenen is vrijgesteld van zijn werkzaamheden om een andere invulling te vinden voor het predikantschap. Ds. Zomer is beroepbaar voor maximaal 50 procent. Daarnaast is hij beschikbaar voor (tijdelijke) diensten in kerken, zoals advies en begeleiding, (team)coaching en pastoraat.
Preekbevoegdheid verleend aan: student H. van Noort te Kampen (Gkv) en student A. van Kranenburg-Abbring te Veenendaal (NGK). Preekbevoegdheid verlengd met drie jaar aan: R. van Lente te Almelo (NGK).

Kernredactie

Bram Beute, Debbie den Boer, Esther de Hek (hoofdredacteur), Peter Hommes, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Maarten van Loon, Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema).

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Ad de Boer, Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Joost Smit, Paul Smit, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Martine Versteeg, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90,

fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Gods verhaal heeft nooit zonder de gemarginaliseerden gekund

Iedereen praat tegenwoordig over gender. Transgender, genderneutraal, gender queer, genderidentiteit, genderexpressie, LHBTQIAP+... Is dat niet veel te verwarrend? Ik denk dat het wel meevalt. Sterker nog, ik hoop dat we het nog meer over gender gaan hebben. Want het is nodig. Zwijgen over genderdiversiteit en seksualiteit werkt verwarrend en isolerend.

tekst Frans Blokhuis

Ik had de beste jeugd. De liefste ouders en de liefste zussen. Ik groeide op in het dorpje Zalk, tussen de kippen en de konijnen. De kerk stond pal naast ons huis; God was letterlijk onze buurman en mijn vader mocht wekelijks voorgaan in zijn huis. De wereld was mooi, ze rook naar koeienmest en reikte niet verder dan de IJssel.

Ik werd ouder en mijn drie zussen kregen verkeringen die aan en uit gingen. We bespraken dat uitgebreid. Ik herinner me dat weleens tegen mij werd gezegd: 'Nou Frans, met al die zussen zul jij straks wel precies weten hoe je met een meisje moet omgaan.'

Mijn vader was absoluut niet een dominee die een donderpreek hield over dat homo's naar de hel zouden gaan. Maar er werd in de kerken van mijn jeugd ook nooit een positief woord over homo's gesproken. Homoseksualiteit was iets vaags, iets wat ging over andere mensen, die in het ergste geval vies en raar en in het beste geval een beetje zielig waren. Het woord 'homo' viel vooral als scheldwoord, uit de mond van mijn vrienden op school of de jongens in mijn voetbalteam.

'Als je van een mens een monster wilt maken, moet je diegene elke kans ont-nemen om zichzelf ergens weerspiegeld te zien', zei Junot Díaz. Ik voelde mij het monster waar Díaz het over heeft. Nergens zag ik een spiegelbeeld van mezelf.

Hengelen

Toen ik op mijn twintigste definitief uit de kast kwam naar mijn ouders, stelde ik ze gerust door te zeggen: 'Maak je geen zorgen, ik zal me vanaf nu niet opeens heel anders gaan gedragen en ik zal niet met zo'n rare, overdreven homo thuis komen hoor.' Alsof ik wilde zeggen: ik ben zelf de 'betere' (lees: meest normale) homo en ik kijk nog steeds net als de rest van de maatschappij neer op de 'mindere' (lees: van de norm afwij-

kende) homo's. Ik wist toen niet wat ik nu weet: dat ik krampachtig mijn best aan het doen was om alle beetjes acceptatie binnen te hengelen die ik kon krijgen. Zelfs als ik daarvoor andere homo's naar beneden moest halen. Ik hoor het nog steeds weleens: 'Oh, maar jij valt gelukkig wel mee, jij bent niet zo'n overdreven homo.'

Nederland prijst zichzelf graag voor haar vooruitstrevende, tolerante cultuur.

Maar als homo moet je dus wel meevallen wil je geaccepteerd worden. Val je niet mee, dan word je in het beste geval getolereerd, in het slechtste geval in elkaar getrapt en bespuugd. Meevallen betekent in veel gevallen simpelweg: onzichtbaar zijn. Als mensen aan mij kunnen zien dat ik homo ben, dan doe ik iets fout.

Niet blozen

Heteroseksualiteit wordt als normaal gezien. Dat wordt een probleem als normaal tot norm wordt verheven, want dat maakt van de homo de ander. Wil je als homo integreren in heteroland, dan moet je 'normaal doen', je aanpassen, de taal leren, je de cultuur eigen maken, lopen als een hetero, om homo's lachen als een hetero, kortom: jezelf afbreken en onzichtbaar maken. Dit wordt ook wel heteronormativiteit genoemd.

Een ander voorbeeld is de aanname dat iemand hetero is totdat diegene uit de kast komt als lesbisch, homo, bi of een andere geaardheid. Vaak genoeg heb ik de paniek ervaren als iemand mij vroeg of er leuke meisjes in mijn kerk zaten. Niemand hield er rekening mee dat ik eventueel niet in vrouwen geïnteresseerd zou zijn. Kennelijk was dat niet de bedoeling. 'Niet blozen, Frans, niet rood worden!' Steeds groter groeide dan dat monsterlijke zelfbeeld, met alle depressieve gevolgen van dien.

Suicidale gedachten zijn mij gelukkig bespaard gebleven, maar komen onder tieners die LHBT+ zijn (lesbisch, homo,

biseksueel, transgender en meer) vijf keer zo vaak voor als onder heteroseksuele tieners.

Reizigers

Het is belangrijk om een schijnwerper te richten op vanzelfsprekendheden, want in het duister kunnen die vanzelfsprekendheden plekken worden waar mensen zich akelig eenzaam voelen. Doordat ik een schijnwerper op heteronormativiteit zette, besepte ik dat het niet normaal is dat ik in de drie verschillende kerken in mijn jeugd niet één andere openlijke homo ben tegengekomen. Door een schijnwerper op heteronormativiteit te zetten, geven we tieners de kans om in het licht, in alle openheid en veiligheid, vragen te stellen over hun seksuele geaardheid en genderidentiteit. Zonder schaamte, zon-

>>

Niets mooiers dan mensen in *OnderWeg* een stem geven. Zeker als ze met meer gezag of beter gearticuleerd stem geven aan wat ik ook denk. Maar stem geven aan iemand die iets anders zegt dan ik, dat is anders. Toch zou het vreemd geweest zijn als artikelen van Hans Schaeffer en mij de interviews over gender (pagina 14-17) hadden geflankeerd. Dat zou wel heel veilig zijn geweest. Voor mij.

Frans Blokhuis pakte de handschoen op die ik hem aanreikte. Eigenlijk is het iets waar je over in gesprek moet zijn, zei hij. Ja, dat klopt. De ervaring van Frans, die uitloopt in waar hij nu staat – zie de bijdrage op deze pagina's – vraagt dus om beluisterd te worden, ook als je wellicht vervreemding ervaart. Niet meteen ja-maren, maar doorvragen, verder luisteren. Even de macht uit handen durven geven. Die was sinds Hemelvaart toch al bij Jezus. En dat laatste zeg ik niet lichtvaardig.

Pieter Kleingeld

Water

Ik heb iets met water. Best gek eigenlijk. Want ik ben geboren op plat land, op zandgrond dat oorspronkelijk 'geestgrond' heette. Onvruchtbaar. Weinig water dus.

Toch heb ik wat met water. Dat merkte ik kortgeleden weer toen we in een Spaans restaurantje aan het IJ zaten, in de vernieuwde Amsterdamse wijk Zeeburg. Water boeit. En verveelt nooit. Overigens kende ik die wijk, en het fraaie IJ, niet van dichtbij. Ik had erover gelezen. Daar bleef het bij, dom genoeg.

Bizar: ik zat daar op uitnodiging van twee Canadese familieleden. Wie van ver komt, leert mij mijn eigen land kennen! En ik leerde meer van hen, het begrip *bark and bike*: een boottocht waarbij je per dag kunt kiezen of je per boot of per fiets de volgende stopplaats wilt bereiken. Tijdens het gesprek, na best veel jaren, merkte een familielid op dat ik niet echt leek op haar vorig jaar overleden echtgenoot, mijn neef, maar veel meer op zijn broer, ook in gebaren.

>> Wie van ver komt, leert mij mijn eigen land kennen <<

Enkele weken geleden was het Pinksteren. Kort daarvoor mijmerde ik over de betekenis ervan, in een nieuwe poging om het dichterbij te halen en ná Pinksteren te laten bekliven. Toen dacht ik aan datzelfde 'je lijkt op' of 'je handelt in de geest van', die neef, een broer, iemand die overleden is. Niet verkeerd, dacht ik, als invulling van wat het betekent dat God ons zijn Geest geeft: daardoor wil ik, wil jij handelen in de Geest van God, van zijn Zoon, onze Heer. Nu oefen ik, elke dag. In afhankelijkheid. In: ik wil denken, spreken, dingen doen in de Geest van God, van Christus. Het werkt. Geen wonder, het is ook niet zomaar een Geest die je krijgt.

Ik begon deze column met water. Al in het Oude Testament linkt water naar de Geest, neem Ezechiël 36:25: 'Ik giet zuiver water over jullie uit.' En laat nu de 'rivier met water dat leven geeft' in het laatste Bijbelboek het middelpunt van de nieuwe stad zijn waar God het licht is. Het is zo gek nog niet dat ik iets met water heb.

Leendert de Jong,
hoofdredacteur *OnderWeg*

der angst. Doen we dit niet – en we doen dit vooralsnog te vaak niet – dan dwingen we LHBT+-tienaers om zich deze vragen in alle eenzaamheid te stellen. Dát is pas verwarrend. Die eenzaamheid heb ik ervaren en gun ik niemand.

Voor velen van ons was het heel vanzelfsprekend dat de NS haar reizigers aansprak met 'dames en heren', dat de HEMA haar kleding verkocht aan 'jongens en meisjes' en dat je als vrouw toch vooral zelf verantwoordelijk was als mannen je ongewenst betastten of nog erger ('je had ook wel een erg kort rokje aan').

>> *Die eenzaamheid heb ik ervaren en gun ik niemand <<*

In de afgelopen jaren is op dergelijke situaties steeds vaker de schijnwerper gericht. Het zet mensen die zich niet als dame of heer identificeren in het licht en erkent hun bestaan – eindelijk. Het geeft jongens die ook weleens een jurkje willen aantrekken en meisjes die ook weleens een stoer shirt aan willen de ruimte om zichzelf te ontdekken. De #metoo-campagne gaf vrouwen een stem en bracht veel pijn aan het licht. Het deed de slachtoffers beseffen dat ze niet alleen waren. En het maakte duidelijk dat *victim blaming* (de schuld bij het slachtoffer leggen) nooit iets zal veranderen aan een samenleving.

Muntthee

In deze gesprekken wordt vaak het woord 'gender' gebruikt. Gender is de sociaal-culturele tegenhanger van geslacht. Geslacht is biologisch: de meeste mensen hebben het lichaam van een man of het lichaam van een vrouw, en sommige mensen leven met een intersekse conditie. Dat betekent dat zij zowel mannelijke als vrouwelijke lichamelijke kenmerken hebben. Met die conditie kun je prima leven, het wordt pas 'abnormaal' als de maatschappij het abnormaal vindt. De maatschappelijke norm dat je het één of het ander moet zijn, maakt het intersekse personen moeilijk. Voor de duidelijkheid: in Nederland leven naar schatting 85.000 mensen met een intersekse conditie.

Gender is niet zozeer lichamenlijk, maar gaat om inner-

lijke identiteit en uiterlijke expressie: mensen voelen zich van binnen man of vrouw, of allebei, of geen van beiden, of iets daartussen, en uiten zich eventueel zodanig. Onze cultuur geeft de termen man en vrouw veel lading. Als man wordt er van je verwacht dat je stoer, ambitieus en sterk bent. Een echte vrouw houdt van muntthee en shoppen en valt op mannen. Er zijn genoeg mensen die deze genderhokjes te beklemmend vinden. Zij willen meer ruimte creëren.

Baarmoeder

In mijn beleving bestaan de hokjes man en vrouw hooguit omdat culturen ze verzinnen. Maar die hokjes houden het zo lekker overzichtelijk, hoor ik van mensen die er zelf geen hinder van ondervinden. Volgens mij schiep God geen hokjes. De Bijbel lijkt soms bijna raadselachtig over gender te spreken. God schiep de mens naar zijn evenbeeld, mannelijk én vrouwelijk. Hoe androgyn is deze mens? Eva werd immers uit Adams rib geschapen. En Adam riep vervolgens uit: 'Eindelijk één gelijk aan mij.' Genesis doet mij inzien dat gender op zijn minst veel complexer en spannender is dan we vaak denken. Later schrijft Paulus dat in Christus man noch vrouw is. Bovendien zijn wij allemaal Gods bruid. En God zelf? Een Facebook-vriend van mij omschreef het treffend: 'Wij noemen haar Vader, maar zie: Hij is barmhartig, *rahmat*, dat wil zeggen: Hij heeft een baarmoeder (*r-h-m* in het Arabisch, het Hebreeuws en het Aramees).'

Mysterie

Ik wil nog één schijnwerper aanzetten. Er is ook sprake van heteronormativiteit als kerken zeggen, zoals bevrijdingstheoloog Janneke Stegeman het verwoordt: 'Wij zijn de kerk en wij zetten de deur open voor homo's en transgenders, jullie mogen er ook bij!' 'Nee', zegt Stegeman, en ik zeg het met haar mee, 'de kerk is

'Als je van een mens een monster wilt maken, moet je diegene elke kans ontnemen om zichzelf ergens weerspiegeld te zien', aldus Junot Díaz.

dáár, bij de homo's en de transgender mensen. Wij moeten dáár zijn. Als je er al te comfortabel zit, dan zit je waarschijnlijk niet in de kerk.' Jezus zat niet tussen de farizeeërs en Schriftgeleerden in de tempel te wachten tot de minderheden naar Hem toe kwamen. Hij deed het tegenovergestelde: Hij zocht de mensen in de marge op en plaatste hen in het middelpunt. Hij at bij een tollenaar op wie de hele samenleving neerkeek, hij noemde de barmhartige Samaritaan – de buitenlander – zijn naaste en hij knoopte een gesprek aan met de Samaritaanse vrouw bij de put. Gods verhaal heeft nooit zonder de gemarginaliseerden gekund, of het nu om de sekswerker Rachab ging, de buitenlandse weduwe Ruth of de kleine David tegen Goliath. Een geloofsgemeenschap zou wat mij betreft bij uitstek de plek moeten zijn waar we een hoofdrol geven aan hen die langs de zijlijn staan. Waar we niet conserveren, ordenen en in hokjes denken, maar ons verwonderen over de

>> *'De kerk is dáár, bij de homo's en de transgender mensen'* <<

realiteit die ons verstand te boven gaat. Waar we God niet opsluiten in een hedendaags beeld van een heteroseksuele – bij voorkeur witte – vader, maar waar we altijd blijven zoeken naar God in al diens mysterie en ongrijpbaarheid. Waar we wat mij betreft geen hekken zetten om geloof, hoop en liefde, maar deze, en vooral de liefde, in alle vrijheid vieren en niet verbieden. Waar we ons niet groeperen rondom de heersende norm, maar ons bewegen in de marges, omdat we daar Jezus vinden.

Frans Blokhuis doet de master genderstudies aan de Universiteit Utrecht en is betrokken bij diverse christelijke LHBTI-belangenorganisaties.

A close-up photograph of a person's open palm, facing the camera. On the palm, there is a purple ink tattoo of a transgender symbol, which consists of a circle with three arrows pointing outwards from the top, right, and bottom. The background is a blurred image of a person's face and upper body.

‘Laat het verhaal van een transgender nu gewoon bestaan’

Als christenen belijden we dat we verlossing en vernieuwing van ons leven nodig hebben, zegt predikant Marc ten Brink, die een zelfhulpgroep voor transgenders in het leven riep. ‘Waarom zou de transitie die iemand doormaakt als transgender niet de belichaming van die verlossing kunnen zijn?’

tekst **Felix de Fijter**

Via een gemeentelid dat ontdekte transgender te zijn kwam de gereformeerd-vrijgemaakte predikant Marc ten Brink met de thematiek in aanraking. ‘Ik ben op zoek gegaan naar een groep voor lotgenotencontact. Toen die er niet bleek te zijn, is via Transvisie, een algemene organisatie, een zelfhulpgroep voor gelovige transgenders in het leven geroepen.’

Ten Brink raakte er als vrijwilliger bij betrokken. De zelfhulpgroep functioneert nog steeds. Eén keer per maand komen ze bij elkaar. Ook nam Ten Brink een website van collega-predikant Cor van der Leest over waar transgenders, maar ook predikanten en kerkenraden, terecht kunnen met hun hulpvraag. Ten Brink merkt dat er onder christenen

veel vooroordelen bestaan. ‘Veel mensen denken dat transgender in de eerste plaats met seksuele identiteit te maken heeft, terwijl het gaat over de verstoring van je genderidentiteit. Er is een discrepantie tussen je overtuiging en het lichaam waarin je geboren bent; het geboortegeslacht en het gewenste geslacht kloppen niet met elkaar.’

Dat is dus niet alleen 'psyche' of 'gevoel', zegt de predikant, het is een vaste overtuiging. 'Transgenders worstelen in de eerste plaats met zichzelf. En dan is er aanvankelijk vaak helemaal geen ruimte om over seksualiteit en relaties na te denken.'

Keihard

Vaak hebben kerkmensen hun mening al gauw klaar, zegt Ten Brink. 'God heeft de mens mannelijk en vrouwelijk geschapen, wordt dan gezegd. Ja, dat kan een transgender ook lezen. Maar in zichzelf ervaren ze nood. Zouden we daar geen plek voor kunnen maken? Een transgender snapt het echt wel als je het niet begrijpt, want zelf doen ze dat ook niet altijd. Maar ze verlangen wel naar een veilige omgeving, waar ze aanvaard worden als een door God geschapen mens.'

>> 'Wat deed de kerkenraad? Die leverde een document van vier kantjes af waarin de tucht werd aangezegd' <<

Ten Brink is geregeld in aanraking gekomen met transgenders voor wie de kerkdeur werd dichtgeslagen. 'Soms is de kerk keihard. Er was een echtpaar dat samen drie dochters had. Binnen het huwelijk openbaarde zich het probleem van de genderdysforie. Wat deed de kerkenraad? Die leverde een document van vier kantjes af waarin de tucht werd aangezegd.'

In evangelische gemeenten worden

soms allerlei gebedsactiviteiten gemobiliseerd. 'Dan moet de duivel worden uitgedreven of wordt er om genezing gebeden. Soms verbreken gemeentelieden direct het contact of merken transgenders dat ze er niet meer bij horen. Dat is zó ingrijpend.'

Niet voor niets is het suïdecijfer onder transgenders enorm hoog, zegt Ten Brink. Onderzoek toont aan dat 30 tot 60 procent van de transgenders een zelfmoordpoging heeft ondernomen. 'Het verlangen om te leven in het gewenste geslacht is zó groot. Als dat niet kan of mag, is er geen reden meer om te leven.'

Transitie

Ten Brink drukt christenen op het hart om gewoon eens te luisteren. 'Zodat iemand zich gekend en erkend weet in zijn wezenlijke probleem, zonder dat dat gelijk gekwalificeerd wordt als een ethisch verwerpelijke zaak.'

Vervolgens, zegt hij, hoef je de Bijbel niet dicht te doen. Je kunt er juist aansluiting bij zoeken. 'Kunnen we transgender-zijn niet aanvaarden als een manier waarop God met mensen bezig is? Een manier om hun een nieuwe identiteit te geven? Als christenen belijden we dat we verlossing en vernieuwing van ons leven nodig hebben. Waarom zou de transitie die iemand doormaakt als transgender niet de belichaming van die verlossing en vernieuwing kunnen zijn?'

Ten Brink wil niet relativiseren dat er soms heel ingrijpende situaties kunnen ontstaan als iemand als transgender naar buiten treedt, bijvoorbeeld in gezinnen. 'We leiden een gebroken leven, waarin we sommige dingen niet kunnen oplossen. Maar tegelijkertijd mogen we erop vertrouwen dat God de bestemming kent. In dat vertrouwen kun je ook heel pijnlijke dingen ruimte geven. Er komt nooit een situatie waarin alles klopt. Maar in het licht van Jezus' wederkomst zeg ik: uiteindelijk valt alles tóch op z'n plek.'

'Ik werd opnieuw geboren in de mens die ik innerlijk was'

Jonathan Top (1966) was altijd aan het kijken: hoe doen andere meisjes, andere vrouwen het? 'En dan ging ik kopiëren en plakken. Maar vaak sloeg ik de plank nét mis. Het was bedacht.'

'Ik kom uit een gezin met vier kinderen, twee zussen, één broer. Als kind trok ik veel met m'n broer op. Ik heb me altijd een jongetje gevoeld; ik speelde met jongens, hield van klimmen en klauteren, las jongensboeken. Maar ik had een meisjeslijf. En in mijn puberteit werd dat heel confronterend. Borsten... vreselijk. Ik wilde ze er wel afsnijden! In die tijd heb ik het jongensstuk moeten achterlaten. Ik werd de "gewone weg" opgestuurd. Ik moest mij conformeren aan mijn vrouwenlijf en daardoor ging ik in de overlevingsmodus. Het jongetje mocht niet meer meedoen. Hij werd verbannen, met al zijn gevoelens.

Ik werd depressief. Ik heb veel therapie gehad en de oorzaak lang verdrongen. Totdat het aan mij geopenbaard werd: ik ben transgender. In één week viel alles op zijn plek. Er was ineens geen ruis meer. Plotseling werd alles in mijn leven congruent. Ik had mezelf tot een vrouw gebouwd. Altijd was ik aan het kijken: hoe doen andere vrouwen het? En dan ging ik kopiëren en plakken. Maar vaak, en dat was heel naar, sloeg ik de plank nét mis. Het was bedacht.

In die week werd ik opnieuw geboren, in de mens die ik innerlijk was. Drie maanden lang ben ik euforisch geweest. Toen ik het na een tijdje aan mijn drie kinderen vertelde, was dat wel een grote schok voor ze. En nog steeds is het niet altijd makkelijk.'

>>

Doop

'Theologisch zijn er voor mij wel vragen. Ja, God schiep de mens goed, mannelijk en vrouwelijk. Ik denk dat we beide in ons dragen. Met Genesis 3 is de gebrokenheid de wereld binnengekomen. Mijn trans-zijn is het gevolg van dezelfde gebrokenheid die ook anderen ervaren, op wat voor manier dan ook. Ik vertrouw

Jonathan Top: 'Misschien blijven er gewoon vragen open en is het mogelijk om samen achter Jezus aan te gaan, in alle gebrokenheid.'

erop dat we een weg mogen zoeken om deze gebrokenheid te dragen. Het lijkt of veel christenen pas iets kunnen aanvaarden als ze het zelf begrijpen. En dat het dan gekaderd moet worden in Bijbelse normen. Een oordeel is dan snel geveld. Dit ervoer ik als belemmering en afwijzing. Misschien blijven er gewoon vragen open en is het mogelijk om samen achter Jezus aan te gaan, in alle gebrokenheid.

Wat mij erg geholpen heeft in deze periode, was mijn doop: God was daarbij en wist allang dat er in dit meisje een prachtjongen verborgen lag! Onbegrijpelijk, maar waar.'

Brainstormen

Toen ik me realiseerde dat ik transgender ben, heb ik het met mijn dominee gedeeld, met wie ik goed pastoraal contact had. Hij erkende mijn pijn en moeite en bracht het ter sprake binnen de kerkeraad. Daar werd er verschillend over gedacht. Er is een brief uitgegaan en een informatieavond geweest. Dat was best positief. Maar toch, ik ben ijsbreker geweest. En dat was niet makkelijk. Wat ik gemist heb, is een open vraag: "Joh, hoe gaat het met je? Wil je er wat over vertellen?"

Mijn naam Jonathan heb ik op een bijzondere manier verkregen. Om een goede naam te verzinnen, had ik een groepje gevormd. In de week voordat we bij elkaar gingen zitten, kreeg ik de naam Jonathan in mijn hart. Maar ik heb daar niks over gezegd. We sloegen aan het brainstormen, maar dé naam zat er steeds niet bij. Op een gegeven moment zei een vriend: "Ik weet nog wel een naam. Ik heb er twijfels bij, maar het past zo mooi: Jonathan, omdat je zo trouw bent in je vriendschappen." Dat was zo'n overweldigende bevestiging! Later ging ik me verdiepen. Wat betekent Jonathan eigenlijk? Toen ontdekte ik de Hebreeuwse betekenis: God geeft. Daar word ik echt stil van.

Uiteindelijk gaat het over identiteit. Ik ben hulpverlener en heb mijn praktijk ook rondom dat thema opgebouwd. Identiteit is voor mij een veel grotere basis dan trans. Ook als je niet met trans te maken hebt, kun je tegen identiteitsproblemen aanlopen. Wie ben ik? Wat is mijn kern? Wat is dát belangrijk en wat is Gods liefde daarin belangrijk. Zou iets mij van die liefde kunnen scheiden? *No way!* Daar heb ik aan vastgehouden, dat is mijn redding geweest en dat zal het altijd zijn.'

'Elk stapje brengt me dichterbij mezelf'

Luuk herkende zich drie jaar geleden in verhalen van transgenders op tv. 'Ik realiseerde me dat mijn verhaal daar verteld werd.' Nu zit hij midden in zijn transitie. 'Als mijn baard helemaal weg is, zal ik me als vrouw gaan presenteren.'

'Het heeft anderhalf jaar geduurd voordat ik er 100 procent zeker van was. Ik heb al lange tijd moeite met de mannelijke kenmerken van mijn lichaam, daar word ik echt ongelukkig van. In onze samenleving is er ook geen ontkomen aan. Er is een bepaald verwachtingspatroon. Als je een man bent, doe je zus, als je een vrouw bent zo. Dat staat

me zó tegen. Ik zou graag willen dat mensen allereerst gezien worden als personen.

Op het moment dat ik het zeker wist, heb ik het gedeeld met mijn familie en vrienden. Iedereen reageerde positief. En ook al weten ze er soms weinig van af, ze doen hun best om het te begrijpen en staan achter me. Ik heb daar

>> 'Er komt een periode waarin ik tussen man en vrouw in zit' <<

echt veel geluk mee gehad. Je hoort vaak dat mensen vervelende reacties krijgen. Ook ik word weleens nagekeken; ik gok dat het is omdat ze niet direct kunnen zien of ik man of vrouw ben. Maar ik snap dat wel, ik staar zelf ook weleens.'

Mentaal

'Ik zit vrij vroeg in het proces van mijn transitie. Met een psycholoog ben ik nu bezig met diagnostiek. Het duurde meer dan een jaar voordat ik er terechtkon, er was een behoorlijke wachtlijst. Maar ook al begin ik net, ik ervaar dagelijks hoe ingrijpend het proces van verandering en acceptatie is. Ik begin me vrouwelijker te uiten en te

kleden, en heb mijn haar laten groeien. Een jaar geleden ben ik ook begonnen met laserontharing voor mijn baard. Al die stappen bij elkaar zorgen voor een grote verandering. Ik merk dat ik met elke stap dichterbij mezelf kom en dat ik me gelukkiger voel.

Tegelijkertijd is het zwaar. Fysiek, met operaties en hormonen, maar mentaal natuurlijk ook. Er komt een periode waarin ik tussen man en vrouw in zit. Ik zal mezelf dan als vrouw presenteren – nu doe ik dat nog niet – maar zal er nog steeds mannelijk uitzien. De mensen die je ontmoet, weten dan vaak niet goed hoe ze je moeten benaderen en voor jezelf is het ook lastig. Je bent op weg, maar je bent er nog niet.

Op een bepaalde manier is dat nu al aanwezig. Als ik de deur uitga, kijk ik net als iedereen even in de spiegel om te checken hoe ik eruitzie. Ik vraag me dan af: zie ik er mannelijk of vrouwelijk uit vandaag? Het is een constante zoektocht naar een balans in mijn presentatievorm, een vorm waarmee ik zelf kan leven, maar die tegelijkertijd niet te extravagant is. Ik voel me nooit helemaal goed, maar elk stapje maakt me blijer en meer mezelf.'

Winkelen

'Ik ben christelijk opgevoed en het geloof is nog steeds een constante in mijn leven. Vaak hoor je dat er in gelovige kringen heel conservatieve opvattingen zijn over transgenders. Gelukkig is dat bij mij nooit een probleem geweest. Ik heb door mijn belijdenis gekozen voor God en ik wéét dat Hij voor mij gekozen heeft. Hij heeft mij gemaakt. Ik snap niet goed dat er een spanning op dit gebied zou zijn. Hoe kun je nou aan de ene kant zeggen dat God liefdevol is en aan de andere kant dat Hij je uitkotst als je niet kunt voldoen aan de norm van onze samenleving? Ik heb er veel over nagedacht, maar ik begrijp dat niet.

Luuk (niet op de foto): 'Het is een constante zoektocht naar een balans in mijn presentatievorm, een vorm waarmee ik zelf kan leven, maar die tegelijkertijd niet te extravagant is.'

Sommige mensen weten niet hoe ze zich moeten gedragen tegenover transgenders. Vooral vrouwen kunnen soms overcompenseren. Dan roepen ze: "Meid, laten we lekker gaan winkelen!" Dat maakt het, als jij daar nog niet aan toe bent, vooral ongemakkelijk. En sommige dingen zijn voor iedereen privé. Het is echt niet normaal om te vragen wat iemand in z'n broek heeft zitten. Behandel een transgender als ieder ander. Want jezelf "anders" voelen, dat wil je juist niet meer.'

Vanwege privacyredenen is de naam Luuk gefingeerd.

Felix de Fijter is journalist bij Vakmaten Schrijvers.

Webtips

www.christengenderdysforie.nl
Een website met informatie, vragen en advies over transgender en geloof, onderhouden door ds. Marc ten Brink. Je vindt er ook een artikel van Jos Douma, die in 1993 al over dit onderwerp nadacht.

www.vrijomtevliegen.nl
De website van Jonathan Top.

www.onderwegonline.nl/10142-goedemorgen-mensen
Artikel van Klaas van den Geest over het thema gender, eerder verschenen in *OnderWeg*.

Een alternatieve benadering van de kinderdoop

De doop blijft een heet hangijzer binnen kerkelijk Nederland. De één pleit op grond van de Bijbel voor de kinder- of verbondsdoop, de ander juist voor de volwassen- of geloofsdoop. Te midden van de grote hoeveelheid literatuur over dit thema, verscheen een tamelijk unieke bijdrage van ds. Paul Voorberg met de titel *Kinderdoop? Een alternatieve benadering*. Voorberg begint zijn pleidooi voor de kinderdoop namelijk in het Nieuwe Testament en niet, zoals gebruikelijk, in het Oude Testament. Zo legt Voorberg uit hoe de doop in verschillende vor-

men in het Nieuwe Testament functioneerde. Daarna wijst hij terug naar het Oude Testament als hij uitlegt hoe de doop als verbondsteken functioneert. Voorberg besluit zijn boekje met een kort hoofdstuk over de kinderdoop in de kerkgeschiedenis en over het maken van een afweging tussen geloofsdoop en verbondsdoop. Het boekje is al met al een kort, toegankelijk betoog, mede gebaseerd op Voorbergs eerdere promotieonderzoek *Doop en Kerk*. Het boekje, dat werd uitgegeven in eigen beheer, is te bestellen via plvoorberg@gkv.nl.

Voorberg begint zijn pleidooi voor de kinderdoop in het Nieuwe Testament en niet, zoals gebruikelijk, in het Oude Testament.

Samen de Bijbel ontdekken

Afgelopen maand verschenen bij Boekencentrum twee nieuwe Bijbelstudieboekjes in de serie Samenspraak, een thematische Bijbelstudiereeks die Bijbelstudiekringen wil stimuleren om samen te ontdekken wat de Bijbel over een bepaald thema zegt. De auteurs van deze serie reiken beknopt wat zaken aan en vervolgens helpen allerlei opdrachten en werkvormen om samen het thema van de tekst verder te doordenken en te begrijpen. In het nieuw verschenen derde deel, *Jezus, vol liefde. Over zijn leven, zijn offer en zijn terugkomst* door Gert-Jan Codée, staat Jezus als onze verlosser centraal. Vragen die behandeld worden

zijn bijvoorbeeld: Wie is Jezus voor jou? Hoe nodig was zijn offer? En hoe geef je Hem antwoord in je leven: dank je wel of dank je niet? Het nieuw verschenen vierde deel, *Een mens te zijn op aarde. Leven tot eer van je Schepper*, werd geschreven door Almatine Leene en draait om de vraag hoe je christen kunt zijn op deze aarde in het perspectief van Gods komende koninkrijk. Eerder verschenen in deze serie *Vader in de hemel. Over God, onze Schepper en Vader* door Rolf Robbe, en *Geest van hierboven. Over de heilige Geest, zijn vruchten en gaven* door Anne-Marie van Briemen.

De vier evangeliën naast elkaar

De vier evangelisten vertellen elk op hun eigen manier het goede nieuws over Jezus. Hun verhalen verschillen, maar hebben tegelijkertijd ook veel met elkaar gemeen. Het Nederlands Bijbelgenootschap heeft daarom het boek *Het leven van Jezus Christus* uitgegeven. Daarin zijn de evangeliën naast elkaar te lezen in plaats van achter elkaar. Het boek biedt zo de mogelijkheid om de evangeliën met elkaar te vergelijken en het unieke perspectief van elk evangelie op het leven van Jezus Christus te ontdekken.

In *Het leven van Jezus Christus* zijn ook studien en gespreksvragen opgenomen, waardoor het boek ook geschikt is voor Bijbelstudie in groepsverband.

Spelend leren over gerechtigheid

Met het bekende spreekwoord 'jong geleerd, oud gedaan' in het achterhoofd heeft Micha Nederland, naast de Micha Cursus voor volwassenen en Micha Young voor jongeren, nu ook materiaal voor kinderen ontworpen: Micha Kids. Het materiaal is gericht op kinderen in de leeftijd van 4-13 jaar en wil hen bewustmaken van recht en onrecht. Micha Kids bevat materiaal voor vijf bijeenkomsten waarin kinderen spelenderwijs meer leren over wat gerechtigheid is en hoe zij daarvoor op kunnen komen. De bijeenkomsten bestaan uit gebed, liederen, een Bijbelverhaal en verschillende actieve werkvormen. Het materiaal is te gebruiken voor kindernevendiensten, catechisatie, kinderclubs of in de klas. Ook zijn er aan het materiaal kindmomenten toegevoegd, om zo de koppeling met de kerkdienst te kunnen maken. Het materiaal is te bestellen via www.michanederland.nl/michakids. Tevens is hier een inblikvoorbeeld te vinden.

>> Column

Groene hoop

Op zaterdag sjoeven we ons afval naar de papierbak, glasbak, textielbak en plasticcontainer. Vooral de drie grote zakken plastic die we met ons gezin wekelijks produceren zijn beschamend. We zijn de enigen in de wijk die plastic scheiden van de rest, omdat de gemeente het niet apart inzamelt en de verzamelcontainer een kilometer verderop staat. Onze burens vinden ons fanatiek, kennissen die actief zijn bij Milieudefensie vinden ons laks.

Duurzaamheid is zo'n gebied waarop je het nooit goed kunt doen. Dat is in zekere zin logisch, want wie is zonder zonde waar het gaat om zorg voor de schepping? Maar ik bedoel

>> Er past juist verwondering als we zien waar het wel goed gaat, waar hoop is <<

meer dat je of in het hokje 'vervuiler' of in het hokje 'fanatiekeling' geduwd wordt. Ik houd er een onrustig hart aan over: ik doe mijn best, maar tegelijkertijd weet ik dat ik hopeloos tekortschiet. En dan ga ik in de verdediging, zeker tegenover mijn groene broeders en zusters in Christus.

Zij schetsen een romantisch beeld dat de natuur een stilleven is dat je moet bewaren, terwijl God de mens in Genesis 1:28 opdroeg de schepping niet alleen te bewaren, maar ook te bewerken. De schepping is dynamisch, God schakelt mensen in. Bij het uitvoeren van die opdracht – maar ook in het waarmaken van andere geboden die Hij geeft, zoals elkaar liefhebben – maken we telkens keuzes en daarmee ook allerlei fouten. Als we over ons gebruiken van de aarde heen kunnen kijken en geconfronteerd worden met de gevolgen van onze zonde, zoeken we naar oplossingen. Gebrokenheid is niet het einde, daardoorheen vindt vernieuwing en herschepping plaats. Dat is geen vrijbrief om maar fouten te maken, maar ook een realiteit die je mag erkennen. Bovendien is het naïef om verantwoordigd te zijn over de rommel als je vertrouwd bent met de gereformeerde theologie. Rommel is onze normale staat. Er past juist verwondering als we zien waar het wel goed gaat, waar hoop is. Zo mag de schaal waarop de Hemataart staat tot mijn verrassing bij het groenafval. Misschien ben ik wel (te) snel gerustgesteld, maar zo iets geeft mij groene hoop!

Eline de Boo is schrijfster met een missionaire roeping.

*Komt een van u wijsheid tekort?
Vraag God erom en Hij, die aan
iedereen geeft, zonder voorbehoud en
zonder verwijt, zal u wijsheid geven.
(Jakobus 1:5)*

God geeft wijsheid, geen instructies

Hoe maak je keuzes in het leven? En hoe weet je of je de goede keuzes maakt? Anders gezegd: hoe weet je of je daarin Gods wil doet? Vraag God om wijsheid en Hij zal het geven, zegt Jakobus. Ja, maar hoe dan? Er klinkt zelden een stem uit de hemel.

tekst **Jeannette Westerkamp-Stegeman**

Wat is wijsheid? Je hebt mensen die altijd gaan voor zo veel mogelijk opties: de winkel met de meeste keus, de studie met de meeste mogelijkheden. Ik niet. Hoe vaak heb ik niet staan aarzelen en dubben? Dan gaat het niet over kleren of het eten, maar om de grote keuzes. Met wie ga ik mijn leven delen? Worden we echt naar Afrika geroepen? Naar welke school moeten mijn kinderen? Welke medische behandeling kies ik als de dokter twee mogelijkheden biedt? Ik heb gebeden en gebeden. Geen woord uit de hemel. Uiteindelijk heb ik zelf maar gekozen, met hulp van mensen om me heen. Het is verbazend goed uitgepakt. Later leerden we meer over luisteren naar Gods stem, over profetie. Er ging voor mij een wereld open: God spreekt ook nu nog, door de heilige Geest. We bidden voor iemand en er komen ons dingen in gedachten die we echt niet kunnen weten. Wat een bemoediging voor deze persoon en voor ons. God is hier! Bij iets wat ik eerder voor intuïtie of een vreemde inval hield, vraag ik nu vaak: God, is dit van U? Maar bij concrete eigen keuzes blijft het toch vaak wonderlijk stil. Alsof God zegt: 'Je bent mijn volwassen kind. Je kent Mij. Kies maar.'

Geheim

Gods wijsheid hebben we dus nodig. Jezus viel op door die wijsheid. Als kind van 12 al. 'Jezus groeide verder op en zijn wijsheid nam nog toe' (Lucas 2:52). Later in Nazaret vraagt men zich verbaasd af: 'Hoe komt Hij aan die wijsheid en hoe kan Hij die wonderen doen?' (Matteüs 13:54). Jezus doorzag mensen, wist van hun verleden, kende hun naam, Hij wist wanneer zijn tijd gekomen was. Fluisterde

de Vader Hem voortdurend dingen in, als het ware via een oortelefoontje? Of was Hij zo intiem met de Vader dat Hij zag wat de Vader zag, verlangde en deed? Wat is het geheim van Gods wijsheid?

Wijsheidsboek

Jakobus is meer een wijsheidsboek dan een brief. Het is geschreven aan het volk van God onderweg, de twaalf stammen in de diaspora. De Bergrede klinkt erin door, evenals de wijsheidsboeken waarmee Jezus en zijn broer Jakobus waren opgegroeid. Wijsheid, in het Grieks *sophia*, heeft een brede betekenis. Het kan verwijzen naar geleerdheid, vakmanschap of levenskunst. Een wijs mens weet hoe hij moet leven. Maar wat is dat leven? En in welke wereld?

>> God, is dit van U? <<

In de jeugdinrichtingen waar ik werk zitten tieners die overleefd hebben in situaties die voor mij waarschijnlijk fataal waren geweest. Streetwise zijn ze. Ze kunnen mensen vaak beter 'lezen' dan ik, en ook manipuleren. Ze zijn niet bang voor een gevecht en aarzelen niet te pakken wat ze nodig (denken te) hebben. Ze vinden het belachelijk dat ze zich aan regels moeten houden. Ze redden zich immers best?

In de gevangenis vertelt een jongeman me dat hij niet wil zijn zoals zijn vader, die altijd vastzit. Maar hij kan zo handig en snel navigatiesystemen en airbags uit auto's halen dat zijn vader trots is en zegt dat hij daarin mogelijk de

>>

beste van Nederland is. Moet ik mijn talenten dan vergooien?, zie je hem denken. Wat wijs is, hangt blijkbaar ook af van je cultuur en je wereldbeschouwing.

Wijsheid kan geestelijk zijn, van boven, maar ook aards, demonisch zelfs volgens Jakobus 3:15. De Spreukendichter zegt: 'Het begin van wijsheid is ontzag voor de HEER.' Jezus zegt: 'Zoek eerst het koninkrijk van God.' En: 'Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is.' Jakobus sluit daarbij aan: als u standvastig bent, zult u volmaakt zijn (1:4). Dan is je wijsheid beproefd, door tegenslagen heen. Geen hoofdwijsheid, maar wijsheid waar je mee leeft. Vraag daarom zonder te twijfelen. En zoek het op één plek, bij Hem. Anders ben je als een golf in de zee, die heen en weer wordt geslagen door stroming en wind. God heeft het overzicht. Vanuit zijn perspectief kunnen dingen er heel anders uitzien dan vanuit het onze. 'Gelukkig wie nederig van hart zijn', zegt Jezus, en: 'Gelukkig de treurenden'.

Eigen wijsheid

De eerste vrouw keek naar de vruchten van de boom die God verboden had. 'Ze waren een lust voor het oog en ze vond het aanlokkelijk dat de boom haar wijsheid zou schenken.' God vond het geen goed idee dat de mens de keus zou hebben tussen goed en kwaad, maar de mens verlangde naar eigen wijsheid, los van God. Chaos en dood waren het gevolg. In het boek Spreuken is de wijsheid zelf een vrouw. Haar wijsheid is als gezond verstand, in het omgaan met elkaar, met jezelf, met je tijd en met God. Maar denk niet dat je verzekerd bent van een gelukkig leven als je goed leeft, zegt Prediker. Je kunt nog zo goed je best doen, dood ga je toch en ook goede mensen maken ellendige dingen mee. Geniet dus van de gouden momenten en doe goed.

Om over na te denken of door te praten

- Wie is in jouw omgeving in jouw ogen een wijs persoon? Wat maakt die persoon wijs?
- Hoe maak jij belangrijke keuzes? Neem een concreet voorbeeld in gedachten. Met wie praat je erover? Bid je ervoor? Welke aspecten zijn voor jou belangrijk? Denk aan geld, duurzaamheid, gerechtigheid enzovoort.
- Is er een gebied waar je meer wijsheid 'van boven' nodig hebt, omdat aardse wijsheid aan je trekt? Denk aan trots, of angst, of vastzitten aan je geld of comfort.
- Wanneer heb jij God gezien (op het moment zelf of achteraf) die wijsheid gaf?
- Zoek je ook naar Gods wijsheid in preken of hoor je vooral de dominee?

De vrienden van Job doen wanhopig hun best te begrijpen waar oorzaak en gevolg van Jobs ongeluk zitten. Tot God zelf ingrijpt: kunnen mensen soms narekenen hoe de sterren zijn ontstaan, of waar de zee vandaan komt? Zoek niet binnen de schepping naar wijsheid. Kijk naar Hem! Met alle wijsheid zijn we de chaos niet de baas.

God kennen

Wijsheid is snappen wat de gevolgen zijn van je woorden en daden. Wat het gevaar is van rijkdom en van andere goden die er aantrekkelijk uitzien. Daar zijn Jakobus, Spreuken en Prediker het over eens. Wijsheid is ook weten dat je niet over alles controle hebt. Een collega zei eens in een overleg: 'Ik heb niet alle antwoorden, maar ik ken iemand die alle antwoorden weet en die zal ik bellen.' Juist, dacht ik, zo iemand ken ik ook.

Wijsheid heeft te maken met God kennen en Hem steeds beter leren kennen. Leven in de Geest van Christus en met de Geest van Christus. Paulus heeft wonderen meegemaakt en het directe ingrijpen van God gezien. Toch loopt ook hij op één van zijn zendingsreizen vast. Hij krijgt onenigheid met Barnabas over het wel of niet meenemen van Marcus en hij interpreteert een profetische waarschuwing om niet naar Jeruzalem te gaan anders dan de anderen. Gods wijsheid is blijkbaar niet een tomtom of te vinden in een doe-het-zelfboek.

>> Wijsheid heeft te maken met God steeds beter leren kennen <<

Als ik met een dilemma zit, ga ik vaak schrijven alsof God met me meekijkt. Wat is dan mijn eigen gedachte en wat weeft God erdoorheen? Soms heb ik ook het idee dat ik een seintje krijg, onverwacht, zoals wanneer iemand je aantikt als je al pratend de straat op wilt stappen en wijst: 'Kijk eens.' Oei, een fiets! Zag ik even niet. Soms horen mensen in mijn woorden zelfs wijze dingen die ik echt niet zo bedacht of bedoeld heb, maar die God hun blijkbaar geeft.

God is hier en zijn Geest doet wonderen, Hij laat mensen dromen dromen, geneest en geeft profetische woorden. Er is veel wonderlijks dat niet van God komt. De wijsheid van boven helpt ons te onderscheiden, door een op God gericht verstand en opmerkzaamheid en, zegt Jakobus, door volharding en geduld.

Jeannette Westerkamp-Stegeman (NGK) is werkzaam als predikant in een gesloten jeugdinrichting.

HET BESTE VOOR ELK KIND

De Bijbel in 200 verhalen; dat is Bijbel Basics, de nieuwe kindernevendienstmethode van het Nederlands Bijbelgenootschap. Met Bijbel Basics beloven we dat kinderen tussen 4 en 12 jaar de 200 meest essentiële bijbelverhalen twee keer gehoord en verwerkt hebben. Daarmee wordt in de kerk een brede basis gelegd voor de bijbelopvoeding van kinderen. Want je wilt het beste voor elk kind! Download de materialen gratis op debijbel.nl/bijbelbasics.

BB
BIJBEL BASICS

DE BIJBEL IN 200 VERHALEN

Milieudeskundige Kornelis Blok over de energietransitie:

‘Ik ben een koppige optimist’

Kornelis Blok houdt van data. De helft van de week is hij hoogleraar duurzame energie aan de TU Delft, de andere helft werkt hij als wetenschappelijk directeur voor het door hemzelf opgerichte adviesbureau Ecofys, dat bedrijven, overheden en milieuorganisaties adviseert.

tekst **Wilfred Hermans** beeld **Jaco Klammer**

Kornelis Blok bestelt een alcoholvrij biertje. Het is warm en hij heeft vandaag hard gewerkt. Als hij thuis was geweest, zou hij ongetwijfeld wat gerommeld hebben in zijn grote tuin. Dan denkt hij soms terug aan vroeger, toen hij in Wezep opgroeide op de boerderij van zijn vader, een veehandelaar. 'Als hij naar de markt was, ging ik met mijn moeder mee, koeien melken', vertelt hij met een voor hem kenmerkende rustige stem. 'Dat ik naar het vwo in Zwolle ging en daarna in Utrecht natuurkunde studeerde, was in mijn omgeving best een stap.'

Wat was de belangrijkste levensles van uw ouders?

'God trouw blijven. Dat werd op belangrijke momenten gezegd, toen ik uit huis ging en later toen ik trouwde. Blijf de Heer dienen. Ze leven niet meer, mijn moeder is een paar jaar geleden overleden. Of ze precies wisten waar ik mee bezig was, weet ik niet. Industriële energiebesparing, opslag van CO₂ in de grond, dat soort dingen zei hun weinig. Windmolens zijn tastbaarder. Mijn ouders vonden het wel mooi dat ik later veel reisde en hoogleraar werd. Voor mijn oratie liep mijn vader mee in de stoet. Een vriend zei later tegen me: "Ik heb nog nooit iemand zo verwaand zien kijken als jouw vader." Trots, jazeker.'

Waar komt uw liefde voor dit vakgebied vandaan?

'Mijn moeder deed alleen de lagere school, maar daar had ze enkel negens en tiens op haar rapport. Had ze later geleefd, dan was ze ongetwijfeld naar de universiteit gegaan. Mijn inzicht heb ik vermoedelijk dus van haar. Zodra de middelbare school in beeld kwam, heb ik alles wat met wiskunde te maken had ingezogen.'

Welk natuurkundig fenomeen waar wij geregeld mee te maken hebben, heeft vooral uw interesse?

'De regenboog. En ik houd de sterrenhemel in de gaten. Als de zon straks onder is, zie je een heel heldere planeet in het westen, Venus. Als ik 'm zie, vertel ik dat altijd aan anderen.'

Korter douchen

Blok is altijd met duurzaamheid bezig geweest. Momenteel richt hij zich als wetenschapper en consultant vooral op de vraag: hoe kunnen we de transitie maken naar een 100 procent duurzame samenleving die veilig en schoon is? In zijn werk houden de consultant en de wetenschapper elkaar in evenwicht, hoewel zijn hart ligt bij de wetenschap. 'Ik denk graag wat langer over vraagstukken na. Ik zeg altijd: een academicus lost

z'n eigen problemen op, een consultant die van anderen. Beide vakgebieden zijn leuk. Momenteel ontwikkel ik online onderwijs voor de TU Delft. Ook begeleid ik studenten bij hun afstuderen. Eén van de leukste dingen om te doen, zeker als het om onderzoeken gaat die daadwerkelijk impact hebben.'

Er zit Blok iets dwars – op een milde manier dan, zo is hij – als hij kijkt naar de manier waarop veel christenen bezig zijn met duurzaamheid. 'Het moet hun vaak meteen iets kosten: minder vlees eten, minder vliegen, korter douchen, de thermostaat lager. Die dingen lijken populairder dan maatregelen die er écht toe doen: je huis goed isoleren, zuinige apparaten en zonnepanelen nemen, een elektrische auto rijden. Ik zeg: liever een zuinige douchekop dan een minuut korter douchen. En als je kunt kiezen tussen een vakantie in Thailand of Malta, kies dan Malta.'

>> 'Liever een zuinige douchekop dan een minuut korter douchen' <<

Maar vlees eten is toch een zware belasting voor het milieu?

'Ja, maar kaas is niet beter dan vlees. Beide leiden tot hoge broeikasemissies, herkauwers stoten methaan uit. Maar ik zeg niet dat je moet stoppen met vlees eten of niet meer mag vliegen. De aarde kan heel wat hebben. Voor mijn werk vlieg ik regelmatig en dat kán gewoon, bijvoorbeeld door je vlucht CO₂-neutraal te maken: bij je ticketbestelling kun je CO₂-credits kopen waarvoor bomen worden aangeplant.

Niettemin blijft die energietransitie nodig. Een temperatuurstijging van meer dan 2 graden leidt tot grotere droogte, in steeds meer steden temperaturen boven

>>

de 45 graden, overstromingen – en dan vooral in derdewereldlanden met miljoenen toch al arme mensen. Dát is de reden dat ik me inzet voor een duurzamere wereld; daar heb ik geen doemscenario voor nodig.'

Hoe duurzaam leeft u zelf?

'Ik heb mijn huis goed geïsoleerd, ik heb zonnepanelen, een half elektrische auto; aan een warmtepomp wordt nog gewerkt. Ik houd van de technologie erachter en van data. Ik probeer graag van alles uit en monitor de resultaten. Thuis heb ik metertjes, bijvoorbeeld om oppervlaktetemperaturen te meten. En een app op m'n telefoon houdt het verbruik van mijn hybrideauto in de gaten.'

Wordt u niet moedeloos als iemand als Trump zich terugtrekt uit een klimaatakkoord? Ook een deel van uw werk was dan voor niks.

'Nee, wat dat betreft ben ik een koppige optimist. Ik weet nog hoe ik op mijn telefoon zag dat Trump verkozen werd. Ik zat op de trap, het was vier uur in de ochtend, ik zou naar een klimaatconferentie in Marrakech vliegen. Maar ik dacht gelijk: wat wordt onze volgende stap? Want er zijn altijd kansen. Het Kopenhagenakkoord van 2009 bleek twee jaar later een betrekkelijke mislukking. Maar dat akkoord was een zaak van landen, niet van bedrijven en steden. Daarom heb ik die beide sindsdien actief betrokken bij mijn werk.'

En als consumenten hard hun best doen duurzamer te leven, terwijl bedrijven het klimaat aan hun laars lappen?

'Dat doen ze niet, ze doen echt hun best. Ik heb redenen om optimistisch te zijn. In de Europese Unie wordt al bijna 20 procent van de energie duurzaam opgewekt, in het Westen daalt het energieverbruik inmiddels zelfs.'

Heeft u veel macht?

'Geen macht, wel invloed. Ik ben bijvoor-

beeld lid van de IPCC, het klimaatpanel van de Verenigde Naties dat landen adviseert over klimaatproblemen. Mijn rol daarin is om te laten zien wat de mogelijkheden zijn als je alle partijen laat samenwerken en te analyseren wat de impact dan is. Die inzichten komen in het IPCC-rapport dat naar alle betrokken landen gaat. De conclusies van het rapport van 2007 werden kort daarna op een grote klimaatconferentie overgenomen en hadden vervolgens wereldwijd invloed.'

Kijkt u daar met trots op terug?

'Nee, daar ben ik te bescheiden voor. Ik vertel het mijn vrouw wel, ja.'

Welke rol speelt uw geloof in uw werk?

'Het is een drijfveer. Ik wil de aarde leefbaar houden voor de volgende generaties. Ik herinner me dat iemand op de middelbare school een spreekbeurt hield over de Club van Rome. Dat triggerde me, het idee van de eindigheid van de aardse hulpbronnen. De meeste collega's weten dat ik christen ben, maar in de duurzaamheidswereld wordt niet op het scherpst van de snede gediscussieerd over geloof en wetenschap. Ik praat wel de hele dag met mensen, maar meestal werkgerelateerd. Ik zal niet gauw het afgelopen weekend met mensen doornemen.'

Kunt u boos worden als christenen om u heen er qua energieverbruik met de pet naar gooien?

'Ik ben daar niet het type voor, al denk ik soms: moet ik méér doen, misschien qua voorlichting, juist voor mijn geloofsgenoten? Ik ben voorzitter van de wetenschappelijke adviesraad van MilieuCentraal, een heel goede club. Ik zorg er liever voor dat hun informatievoorziening goed is dan dat ik zelf op de preekstoel ga staan.'

Is er een moment aan te wijzen dat u tot een levend geloof bent gekomen?

'Nee. Ik ben altijd al een gelovige, Neder-

Kornelis Blok: 'Iets als avondmaal vieren betekent ontzettend veel voor me, gewoon omdat je iets concreets van God in handen krijgt.'

lands-gereformeerde jongen geweest. Wel heeft mijn geloof soms nieuwe stappen doorgemaakt. In mijn studietijd zat ik een keer met de vraag: wat is nu de relatie tussen weten en beleving? Eigenlijk is die vraag altijd gebleven. Het idee van een persoonlijk geloof dat je moet doorleven en doorvoelen tijdens stille tijd, leefde in mijn studietijd enorm; daar werd ik onzeker van. Ik was met een groep jongeren in Taizé, waar je een gesprek met een broeder kon aanvragen. Ik vertelde hem hoe ik leefde en waar ik mee zat. Hij zei, eigenlijk vrij simpel: "Ga maar gewoon door op deze manier, het is wel goed zo." Wat ik daar geleerd heb, is dat geloven niet volgens vaste sjablonen gaat, maar dat God met iedereen een eigen weg gaat. Dat gaf veel rust. Onze NGK-gemeente in Houten heeft beide

Leren te zwijgen

Het besluit van de synode van de GKv om vrouwen toe te laten tot de ambten heeft veel stof doen opwaaien. 'Verontrusten' organiseren zich en zusterkerken dreigen met een breuk. Een veel gehoorde klacht is dat de synode geen exegese heeft gegeven van de 'zwijgtteksten' en de betekenis daarvan voor het heden niet heeft uitgewerkt. Ik denk dat deze klacht terecht is. Opvallend is dat de klagers – meestal zijn het mannen – de synode daarin navolgen: ook zij geven geen verantwoording van hun exegese van deze teksten.

>> Je krijgt soms het gevoel dat ze zichzelf synodaal of goddelijk gezag toekennen <<

In 1 Timoteüs 2 schrijft Paulus dat vrouwen geen gezag over mannen mogen uitoefenen. Tussen haakjes, Paulus geeft met dit verbod mannen geen toestemming om gezag uit te oefenen over vrouwen. Paulus gebruikt in deze tekst het Griekse woord *authentēin*, een woord dat maar één keer in de Bijbel voorkomt. Professor Holwerda heeft indertijd in *Opbouw* aandacht gevraagd voor het eerste deel van dit woord: *autos*. *Autos* betekent 'zelf'. *Authentēin* betekent dus niet zozeer 'gezag uitoefenen over', maar 'jezelf gezag toekennen over'. Kennelijk gebeurde dat in Efeze: vrouwen die zichzelf het gezag toekenden om te onderwijzen en zo over mannen te heersen. Het is spannend om deze woorden van Paulus toe te passen op de huidige discussie. Voor- en tegenstanders van de vrouw in het ambt verdedigen hun visie met verve en gebruiken vaak grote woorden. Soms zijn die woorden zo groot dat je het gevoel krijgt dat de gebruikers ervan zichzelf synodaal of goddelijk gezag toekennen. Daarmee overschreeuwen ze zichzelf en gaan ze in tegen het gebod van Paulus. Dat geldt trouwens ook voor andere discussies in de kerk. Het wordt tijd dat we leren te zwijgen. En dat geldt zeker voor mannen.

Disclaimer. Dit is slechts de mening van een betrokken kerklid. Ik ken mezelf niet het gezag toe van een academisch gevormde theoloog en heb geen openbaring ontvangen dat mijn exegese de enige ware is.

Maarten Verkerk is onder meer bijzonder hoogleraar filosofie aan de TU Eindhoven en de Universiteit Maastricht.

aspecten in zich, gevoel en ratio. Inmiddels zijn die twee bij mij ook beter in evenwicht. Iets als avondmaal vieren betekent ontzettend veel voor me, gewoon omdat je iets concreets van God in handen krijgt. Dat kan me echt raken, ja. Liederen ook trouwens, veel meer dan vroeger. Soms sta ik met tranen in mijn ogen, bij een lied als 'In deze stilte' bijvoorbeeld, van Sela. Wat me ook aanspreekt, zijn de psalmen. Ik ben een fanatieke psalmenlezer. Ik begin elke dag met een psalm. En ik doe redelijk fanatiek Bijbelstudie; ik heb in onze kerk een cursus over Jesaja gegeven en ben Hebreeuws aan het leren. Ik doe dat soort dingen allemaal vrij grondig.'

Ik hoor het al, u gaat binnenkort de preekstoel op.

'Nee, nee, nee, haha... Wat dat betreft ben ik echt een doctent die liever uitlegt dan preekt. Als dominee breng je het woord van God. Dan is de verwachting dat God door jou heen spreekt. Als ik zo'n Jesaja-cursus geef, kan ik het wat afstandelijker uitleggen, dan probeer ik het boek zelf te laten spreken.'

>> 'Lijden is één ding, maar de concentratie van lijden vind ik moeilijk' <<

Zit u als wetenschapper weleens met vragen als u de Bijbel leest?

'Nee. De Bijbelschrijvers hadden niet de bedoeling een natuurkundeboek te schrijven en dat vind ik heel plausibel. Je hoeft niet alles wat er staat letterlijk te nemen, dat is waarschijnlijk nooit de bedoeling geweest.'

Is er een vraag die u God straks wilt stellen?

Denkt lang na. 'Wat ik niet begrijp, is dat sommige mensen het driedubbel zo zwaar hebben als anderen. Dan denk je: waarom moet die persoon dit erbij krijgen?'

Staat u dicht bij zo iemand?

'Ja. Wie? Dat is niet voor in dit blad, denk ik. Lijden is één ding, maar die concentratie van lijden vind ik moeilijk. Wat overigens een beetje in dezelfde lijn zit (en wat me net zo dwarszit): die uitzichtloze situaties waar sommige landen in verkeren, zoals Syrië: het houdt maar niet op met het geweld.'

Wilfred Hermans is zelfstandig tekstschrijver en journalist

Onzekere jongeren missen bezielde volwassenen

Dit voorjaar werden er twee onderzoeken gepresenteerd die zijn uitgevoerd onder christelijke jongeren. Eén van EO BEAM en Alpha-Youth naar geloofstwifels onder jongeren, en één van de EH over hoe jongeren zichzelf en de toekomst zien. Beide onderzoeken roepen de vraag op of jongeren wel contacten hebben met volwassenen die hun het geloof voorleven.

Agenda

- 21-27 juli 2018 (Liempde, Noord-Brabant): New Wine NEXT, het jongerenprogramma van New Wine. Zie next.new-wine.nl.
- 28 juli-4 augustus (Oldenburg, Duitsland): TeenStreet 2018, een christelijk evenement voor tieners. Zie www.om.org/teenstreet/nl_NL.
- 30 juli-3 augustus: HGJB Barrel-race. Een roadtrip door Europa voor 18+-jongeren met opdrachten en een wedstrijdelement. Zie www.hgjb.nl/werken-met-jongeren/actueel/bericht:30-7-tm-3-8-barrelrace-door-europa.htm.

tekst **Anko Oussoren**

In het voorjaar publiceerden EO BEAM en Alpha-Youth de uitkomsten van een onderzoek naar geloofstwifels en levensvragen onder christelijke jongeren. Eén van de conclusies was dat jongeren niet zozeer twifelen aan het bestaan van God, maar vooral twifels hebben over zichzelf als christen. Jongeren worstelen met vragen als: Doe ik wel genoeg aan mijn geloof? Ben ik wel een goed christen? Werkt de heilige Geest in mij? Ga ik naar de hemel? Is God aanwezig in mijn leven?

Onzekerheid

Er zijn wel wat kritische vragen te stellen bij dit onderzoek. Het onderzoek is uitgezet onder christelijke jongeren die regelmatig naar de kerk gaan, terwijl het grootste deel van de christelijke jongeren niet of nauwelijks gaat. Ook is 83 procent van de respondenten vrouw. Welke invloed heeft dat op de resultaten? Hadden de onderzoekers niet dieper moeten doorvragen? Dit zijn terechte vragen, maar wat mij opviel was hoe er in de christelijke media over werd gesproken. Benadrukt werd dat er onvoldoende ruimte in de kerk is om ge-

loofstwifels ter sprake te brengen. Zelf vind ik het onderzoek genuanceerder. Van de respondenten geeft 43 procent aan dat er voldoende ruimte is voor levensvragen en twifels in de kerk, 18 procent geeft aan dat er ruimte is, maar onvoldoende, en maar 11 procent ervaart geen ruimte. Bijna de helft van de jongeren deelt zijn twifels op de jeugdgroep of kring.

In de media vond men het verder opvallend dat jongeren nauwelijks twifelden aan God zelf of aan grote dogma's, maar vooral aan zichzelf. Blijkbaar maken we ons drukker over de leer van de kerk dan over de levens van jongeren, want je hoeft echt niet veel jongeren te spreken om erachter te komen dat ze innerlijk onzeker zijn. De adolescentieperiode van kind naar volwassene is de periode waarin kinderen een eigen identiteit te ontwikkelen, waarin ze uitzoeken wie ze zijn. De huidige maatschappij, waarin veel onzeker is geworden en ook veel volwassenen zich ontworteld en ontaard voelen, versterkt dat gevoel van onzekerheid. In het onderzoek geeft 98 procent van de jongeren aan dat ze ervaringen en twifels van anderen missen.

Jongeren hebben behoefte aan mensen met wie ze zich kunnen identificeren.

Ze hebben behoefte aan mensen met wie ze zich kunnen identificeren.

Zelfbeeld

Dit gevoel van onzekerheid komt ook terug in het tweede onderzoek, van de Evangelische Hogeschool in Amersfoort. Uit dit onderzoek blijkt dat veel jongeren worstelen met een gebrek aan zelfvertrouwen. Van alle respondenten geeft 40 procent aan dat ze vaak onzeker zijn over zichzelf. Meisjes hebben een slechter zelfbeeld dan jongens; zij geven minder vaak aan blij te zijn met wie ze zijn (ruim 60 tegenover bijna 80 procent) en zijn vaker onzeker over zichzelf (ruim 40 procent van de meisjes tegenover 20 procent van de jongens). Verder is gevraagd hoe jongeren naar de toekomst kijken. Ook daar komt geen rooskleurig beeld uit. Meer dan de helft geeft aan druk te ervaren om te slagen in het leven. Eén op de vier jongeren is bang om te mislukken in het leven. Voor het ontwikkelen van een eigen identiteit hebben jongeren anderen nodig. Wanneer jongeren blijven zoeken naar bevestiging en hun gedrag blijven aanpassen aan dat van identificatiefiguren, zullen

zij geen eigen identiteit ontwikkelen. Het is daarom van belang dat de jongeren eigen beslissingen nemen en durven af te wijken van anderen.

Moed

Beide onderzoeken deden mij denken aan een schema uit het boek *Growing Young* (zie *OnderWeg* nummer 3 van dit jaar). Jongeren worstelen met drie grote vragen: Wie ben ik? Waar hoor ik bij? En welk verschil maak ik? Het zijn vragen over identiteit, over de groep en over zingeving. In dat schema kwam naar voren wat Gods antwoord hierop is: genade, liefde en missie (zie het schema onderaan de pagina). Jongeren hebben meer nodig dan identificatiefiguren. Jongeren hebben volwassenen nodig die hun leven met hen willen delen en niet verbaasd zijn over hun innerlijke onzekerheid. Volwassenen die hun eigen twijfels delen en ook aangeven hoe ze hiermee omgaan. Die het evangelie voorleven en de relevantie ervan laten zien. Komen jongeren deze volwassen tegen? Dat kan alleen als we ons aan elkaar verbinden. Als we kritisch naar elkaar zijn en elkaar de waarheid durven

zeggen. Volwassenen hoeven jongeren niet te pampieren, ze moeten meer vanuit bezieling gaan leven, gericht op de ander. Het vergt moed om als volwassene actief te zijn in Gods koninkrijk.

Zoektocht

In Spreuken 4:23 staat: 'Van alles waarover je waakt, waak vooral over je hart, het is de bron van je leven.' Laten we jongeren helpen om grenzen stellen aan hun verlangens. Laten we hen leren dat ze niet alles hoeven na te jagen wat ze zien. Denk terug aan je eigen zoektocht als jongere. Zet bijvoorbeeld op je bureau een pasfoto neer uit je tienertijd, die je continu herinnert aan deze ongemakkelijke en onzekere periode. En heb de moed om vandaag volwassene te zijn.

Anko Oussoren is adviseur bij het Praktijkcentrum. Met bijdragen van Paul Smit en Martine Versteeg, jeugdwerkadviseurs bij het NGK Jeugdwerk.

Media/tips

- Het onderzoek van Alpha-Youth en EO BEAM is te downloaden vanaf de website van de EO BEAM. Ook staat daar een filmpje waarin het onderzoek wordt gepresenteerd. Zie beam.eo.nl/artikel/2018/02/80-van-de-jongeren-heeft-geloofstwijfels.
- De resultaten van het EH-onderzoek zijn gepresenteerd op het symposium 'De moed om volwassen te zijn'. De uitkomsten van het onderzoek zijn te downloaden via www.eh.nl/de-moed-om-volwassen-te-zijn. Daar zijn ook de lezingen van het symposium terug te luisteren.

Vragen jongeren	Gaat over	Gods antwoord
wie ben ik?	identiteit	genade
waar hoor ik bij?	groep	liefde
welk verschil maak ik?	doel/zingeving	missie

Onderzoek naar pastoraal bezoekers

Gemeenteleden verlangen naar persoonlijker contact

In veel kerken worden pastoraal bezoekers ingeschakeld. Maar bereikt deze werkwijze wat ze beoogt? En wat is de kwaliteit van het pastoraat? Gerry Bos-Kaptein onderzocht deze vragen in een NGK-gemeente (1000 leden) en een GKv-gemeente (500 leden). Ze publiceert in *OnderWeg* enkele resultaten.

tekst **Gerry Bos-Kaptein**

De NGK-gemeente werkt al vijftien jaar met pastoraal bezoekers. De gemeente kampt met een tekort aan ambtsdragers, maar bezoekers vinden loopt goed. Het zijn er momenteel twintig. De bezoekers kunnen zelf de omvang van hun wijk bepalen. Ouderlingen hebben meerdere wijken onder hun hoede. Hoewel in de NGK-gemeente de ambten al langer openstaan voor vrouwen, zijn die vooral te vinden voor een taak als pastoraal bezoeker.

De GKv-gemeente werkt drie jaar met bezoekers. De gemeente herstructureerde tegelijk de kerkenraad. Per wijk is er één bezoeker (m/v). Een pastoraal ouderling (m) gaat over drie wijken.

Boeit niet

De pastoraal bezoekers worden vooral ingezet in het onderlinge pastoraat. Dat gebeurt meestal minder spontaan dan bedoeld en wordt veelal door de kerken-

raad georganiseerd. De NGK-gemeente werkt met wijken, de GKv-gemeente heeft kringen. Beide zijn geografisch ingedeeld.

In de GKv-gemeente is de inzet van bezoekers voor de *onderlinge zorg* in de gemeente (niet het officiële pastoraat) principieel geladen: 'Het is niet aan de gemeenteleden om elkaar van pastorale zorg te voorzien, dat is de opdracht van enkel de ambtsdragers. Zij moeten zich tegenover God verantwoorden. Pastoraal bezoekers hebben geen ambt', zegt de voorzitter van de kerkenraad.

In NGK-gemeente is vanaf het begin gezegd dat het gezag niet ligt in het ambt, maar in het Woord.

Uit interviews blijkt dat gemeenteleden en bezoekers in de GKv-gemeente zich niet herkennen in de ambtsvisie. Zij maken in de praktijk geen onderscheid tussen het pastorale werk van de ouderlingen en dat van de bezoekers. Of

het ambtelijk is, boeit hen niet: 'Als er maar een relatie is met degene die me bezoekt, ook informeel.' Dat het rechtstreekse contact met een ouderling nu sterk is verminderd, vinden gemeenteleden geen probleem.

Grip

De gemeenteleden geven aan te verlangen naar persoonlijker en frequenter contact. Een formeel huisbezoek komt niet dicht genoeg bij het hart. Het blijft vaak steken in een soort rollenspel; de echte vragen blijven onder het vloerkleed. 'Laat iemand eens mee-eten met ons, of zomaar aanwaaien. Met een bezoek van één keer per jaar krijg je geen vertrouwelijke relatie', wordt gezegd. De georganiseerde kringen of wijken bieden niet voor iedereen voldoende vertrouwelijkheid of goed contact.

In de NGK-gemeente zijn veel spontane kringen voor geloofsopbouw gevormd,

die duidelijk voorzien in een behoefte. De kerkenraad is hier blij mee, maar beseft tegelijk hier weinig grip op te hebben. Niet het ambt, maar de kwaliteit van de relatie vinden de gemeenteleden dus belangrijk. De pastoraal bezoekers vinden het fijn dat ze (te) moeilijke adressen kunnen teruggeven aan de ouderling. Sommige bezoekers richten zich op het creëren van een (zorg)band, de enkele man onder de bezoekers streeft ernaar om 'zijn' adressen aan de kring te verbinden, 'omdat ik zelf straks weer weg ben en bovendien niet aan zo veel mensen gebonden kan zijn'.

Pastoraal bezoekers in beide gemeenten geven aan dat zij zich zeer verrijkt voelen door hun pastorale arbeid: ze moeten zelf de diepte in en raken veel meer verbonden met de gemeente.

Zwaktes

De predikant staat in beide gemeenten meer op afstand. Hij vergadert enkele malen per jaar met de ouderlingen, maar niet met de pastoraal bezoekers. Communicatie tussen deze groepen blijkt te haperen, ondanks een elektronisch rapportagesysteem voor gebrachte bezoeken. In de kerkenraad wordt niet of nauwelijks gerapporteerd wat er op huisbezoeken wordt uitgewisseld en weet men te weinig wat er in de gemeente leeft. Predikanten en bezoekers weten vaak niet van elkaars bemoeienis. De ouderling staat meer op afstand van de gemeenteleden dan vroeger.

>> Of het ambtelijk is, boeit hen niet <<

In de NGK-gemeente is de inzet van bezoekers wisselend. Sommigen doen vier jaar dienst of nemen er nog een periode bij, anderen geven het na twee jaar op. Bezoekers hebben vaak meer pastorale

kwaliteiten dan ouderlingen, zegt de voorzitter. Dat blijkt ook uit een groepsinterview met hen. Predikanten worden door gemeenteleden vooral nog gezien als leraren, die met name bij overlijden pastoraat bieden.

Zelfredzaam

In het onderzoek werd gevraagd naar twee kerninhouden van het pastoraat: verbondenheid en zelfstandig geloven. Het bevorderen hiervan kan als doel van pastorale begeleiding gezien worden. Dergelijke doelen waren bij degenen die actief zijn in het pastoraat niet bekend. Er wordt vooral gestreefd naar verbinding en contact houden met achterblijvers. 'Ik ben al blij als ze openstaan voor mijn bezoek', verzucht een bezoeker. Ook gemeenteleden die zich zelfredzaam tonen geven echter aan behoefte te hebben aan meer aandacht. Die hebben ze nodig om zich veilig genoeg te voelen om zichzelf te laten zien. Probleem is dat hardwerkende ouderlingen en bezoekers geen kans zien die aandacht te bieden. Dat schuurt aan beide kanten. Achterblijvende gemeenteleden krijgen relatief veel aandacht, terwijl zij vaak geen pastorale bemoeienis willen. Ook dat blijft een puzzel.

Op pad

Door inschakeling van gemeenteleden in de onderlinge zorg gaan meer mensen verantwoordelijkheid dragen voor het pastoraat. Dat is een groot winstpunt. Er is een grotere bewustwording van zorg voor elkaar.

Wat in de NGK-gemeente vooral dreigt onder te sneeuwen, is de tucht of de tegenstem. Trekkende liefde wordt gemakkelijk tolerantie van de andersdenkende. Daar blijken ouderlingen noch pastoraal bezoekers goed mee uit de voeten te kunnen. 'We willen elkaar immers vasthouden?'

Ouderlingen en bezoekers gaan biddend en met de Bijbel op pad. Zij beseffen dat het God is die harten kan bereiken, voe-

Zelfs gemeenteleden die zich zelfredzaam tonen geven aan behoefte te hebben aan meer aandacht.

den en veranderen. Zij kennen hun eigen tekorten en zien toch vaak zegen op hun bezoekwerk.

Het onderzoek wil zeker niet zeggen dat een jaarlijks huisbezoek of het inschakelen van pastoraal bezoekers niet goed is. Het is heel goed dat elk gemeentelid gehoord en gezien wordt. Toch blijft het een uitdaging om dat zien en horen ook werkelijk van betekenis te laten zijn. Daarom is het belangrijk om te luisteren naar wat juist de op het eerste gezicht 'gezonde' gemeenteleden te zeggen hebben: ik voel me niet gekend, ik wil eerst een relatie voordat ik mijn hart laat zien. In deze tijd is meer toerusting nodig dan een cursus luistervaardigheid voor ouderlingen en pastoraal bezoekers. Het is aan kerkenraden om zich daarop te bezinnen.

Gerry Bos-Kaptein is kerkelijk werker in de NGK Hoogeveen en de GKv Drenten-Zuid.

Autonomie en gemeenschap

dr. Bert Loonstra

Wordt er binnen de psychotherapie voldoende rekening gehouden met de normen en waarden van cliënten binnen de gemeenschappen waartoe zij behoren?

Dat maakt uit voor de praktijk van alledag. Als de doorwerking van levensbeschouwing over het hoofd wordt gezien in de behandeling, blijft een gereduceerde praktijk over en wordt aan cliënten geen recht gedaan in hun eigenheid en groepsidentiteit.

In dit boek neemt Bert Loonstra de relatie tussen psychotherapie en levensbeschouwing onder de loep. Met behulp van de christelijke filosofie ontwikkelt hij een model waarin de mogelijke spanning tussen levensbeschouwing en psychotherapie wordt omgevormd tot een vruchtbaar samenspel.

Buijten & Schipperheijn Motief

276 p. – € 24,90 – in de boekhandel – www.buijten-motief.nl

Vacature

Als gevolg van vertrek van onze huidige voorzitter zoeken wij een

VOORZITTER RAAD VAN TOEZICHT

De RvT is gericht op inspireren, adviseren en controleren van het college van bestuur vanuit een basis van vertrouwen, verantwoordelijkheid en rolvastheid.

We zoeken een voorzitter die daar mede richting aan geeft en het gereformeerd onderwijs een warm hart toedraagt.

Meer informatie: www.greijdanus.nl/vacatures.

Schitteren in Zijn licht

Zo'n grote oude Bijbel heb ik nog nooit gezien. Moet je die letters zien. Die kun je geeneens lezen!!

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

Donatus verzekert vertrouwd

www.donatus.nl